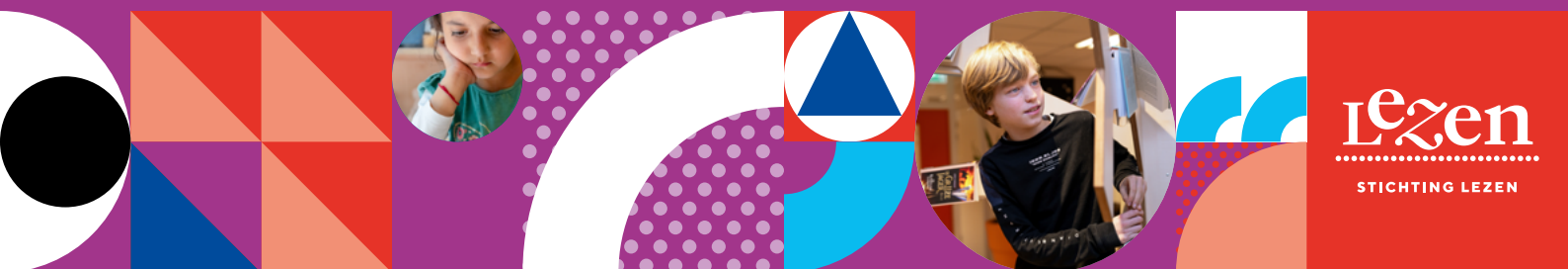

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Rijke teksten in schoolcollecties

Welke keuzes maken collectioneurs van de Bibliotheek *op school* primair onderwijs?

Rieke Alderliesten-van Vliet

Rijke teksten in schoolcollecties

Welke keuzes maken collectioneurs van de
Bibliotheek *op school* primair onderwijs?

Colofon

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020 – 623 05 66
www.lezen.nl
info@lezen.nl

Auteur

Rieke Alderliesten-van Vliet (Jeugdliteratuur, Tilburg University)

Onder begeleiding van

Jette van den Eijnden (Stichting Lezen)

Bart Droogers (Stichting Lezen)

Vormgeving cover

Judith Schoffelen en Erik olde Hanhof, Amsterdam.

Citeren als:

Alderliesten-van Vliet, R. (2025). *Rijke teksten in schoolcollecties: Welke keuzes maken collectioneers van de Bibliotheek op school primair onderwijs?*. Stichting Lezen.

©2025 Stichting Lezen, Amsterdam

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Theoretische achtergrond	3
2.1	Wat wordt verstaan onder de rijkheid van boeken/rijke teksten?	3
2.2	Waarom moeten rijke teksten worden ingezet in het onderwijs?	4
2.3	Hoe moeten rijke teksten worden ingezet in het onderwijs?	5
2.4	Hoe moet een schoolcollectie samengesteld zijn?	7
2.5	Welke richtlijnen biedt de Bibliotheek <i>op school</i> bij het samenstellen van schoolcollecties? 9	
3	Methode onderzoek	11
3.1	Procedure	11
3.2	Werving	11
3.3	Deelnemers.....	11
3.4	Vragenlijst.....	12
3.5	Data-analyse	13
4	Resultaten vragenlijst	14
4.1	Gebruik van bronnen en hulpmiddelen bij collectievorming.....	14
4.2	Kennis over rijke teksten	14
4.3	Opvattingen over collectievorming en handelen in de praktijk.....	17
4.4	Keuzes bij het indelen en selecteren van specifieke boeken	21
5	Conclusies en aanbevelingen	27
5.1	Conclusies	27
5.2	Aanbevelingen	29
6	Bronnenlijst	32
7	Bijlagen	33
	Bijlage 1: blog <i>Welke boeken</i> op biebtobieb.nl	33
	Bijlage 2: vragenlijst	37

1 Inleiding

Afgelopen jaar vlamde tijdens de Kinderboekenweek opnieuw de discussie op over wat kinderen (moeten) lezen: is het noodzakelijk dat kinderen kwalitatief goede boeken lezen, of mogen we al blij zijn als kinderen überhaupt lezen en doet de kwaliteit van het gelezene er minder toe? In *De Volkskrant* verscheen een artikel over dat in de lijst van best verkochte kinderboeken van 2023 voornamelijk boeken staan van vloggers als *De Zoete Zusjes* of *Gewoon Thomas en Furtjuh* (van *De avonturen van Rutger, Thomas en Paco*) (De Jong & Van Lenteren, 2024).

Sanneke van der Pas en Marijn Koets zijn de oprichters van de uitgeverij waar onder andere *De avonturen van Rutger, Thomas en Paco* wordt uitgegeven. Volgens hen is het vooral belangrijk dát kinderen lezen: “Kinderen krijgen door onze boeken weer plezier in lezen en pakken tenminste weer eens een boek in plaats van dat ze achter een scherm zitten.” Ook Eveline Aendekerk, directeur van de CPNB, vindt dat deze populaire boeken een positief effect hebben: “We kunnen van alles vinden van de boeken van influencers, maar wat die boeken wel doen, is lezen cool maken” (De Jong & Van Lenteren, 2024).

Jeroen Dera, hoofddocent Nederlandse letterkunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen, bestrijdt dat het niet uitmaakt wát kinderen lezen. Volgens hem toont onderzoek aan dat mensen die rijkere teksten lezen zich op verschillende gebieden sterker ontwikkelen; hun woordenschat, concentratie, zelfinzicht en verbeeldingsvermogen groeien. Volgens Dera is het probleem niet dat kinderen in hun vrije tijd boeken van vloggers lezen, maar dat dit soort titels ook in de schoolse context worden aangeboden: “Dat gaat in tegen alle principes van rijk tekstonderwijs.” Dera vindt dat er een boekenlijst voor schoolbibliotheken moet komen met 250 titels, waarop boeken als *De Zoete Zusjes* en *De avonturen van Rutger, Thomas en Paco* geen plek mogen krijgen.

Volgens Yra van Dijk, modern letterkundige en onderzoeker aan de Hogeschool Leiden, is het verschijnen van boeken van influencers een bewijs van “de gigantische commerciële druk die er zit achter het produceren, op de markt brengen en in het onderwijs brengen van stilistisch inferieure boeken” (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). Zij stelt dat het onderwijs wettelijk beschermd moet worden tegen deze commerciële uitgeverij van kinderboeken. Van Dijk noemt dit soort boeken ‘pulp’ en vindt dat ze niet in een schoolcollectie thuishoren, tenzij ze enkel gebruikt worden voor een vorm van *scaffolding*, als opstapje naar het lezen van rijkere boeken met meer literaire kwaliteit.

Zoals uit bovenstaande blijkt, verschillen de meningen over welke boeken kinderen op school aangeboden moeten krijgen. Voor professionals die betrokken zijn bij het samenstellen van schoolcollecties zijn er op dit moment geen duidelijke richtlijnen over hoe een schoolcollectie samengesteld moet of kan zijn. Dit zorgt voor een grote diversiteit in schoolcollecties.

Iets meer dan de helft van de Nederlandse scholen werkt samen met de lokale Bibliotheek in het kader van de Bibliotheek *op school*, een leesbevorderingsprogramma dat gecoördineerd wordt door Stichting Lezen (Stichting Lezen, 2025). Deze scholen worden bij het samenstellen van de collectie ondersteund door collectioneers van de Bibliotheek. Stichting Lezen wil meer weten over de samenstelling van schoolcollecties en de keuzes die collectioneers van de Bibliotheek *op school*

primair onderwijs (po) daarin maken. Daarom voert Stichting Lezen een surveyonderzoek uit onder deze collectioneers. Met dit onderzoek wordt informatie vergaard over de opvattingen van collectioneers over wat voor soort boeken in een schoolcollectie aanwezig moeten zijn. De hoofdvraag van het onderzoek is: 'In hoeverre en op welke manier speelt de rijkheid van boeken een rol in besluitvorming rond de collecties van de Bibliotheek *op school* po?' Het begrip 'rijkheid van boeken' wordt hierbij in verband gebracht met het begrip 'rijke teksten' (Van Koeven & Smits, 2020) en de drie dimensies van boeken uit *Open Boek* (Walta, 2022).¹

Om de hoofdvraag te beantwoorden, worden eerst verschillende deelvragen beantwoord:

- Welke opvattingen en kennis over rijke teksten hebben collectioneers?
- Hoe zetten collectioneers hun opvattingen en kennis in bij het samenstellen van een schoolcollectie?
- Voor welke onderwijsactiviteiten vinden collectioneers boeken uit verschillende dimensies van *Open Boek* geschikt?

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 'Theoretische achtergrond' wordt ingegaan op wat rijke teksten zijn en welke plek dit soort teksten innemen binnen de schoolcollectie en in het onderwijs. Dit gebeurt aan de hand van theoretische bronnen en interviews met experts op het gebied van leesonderwijs en collectioneren.

De volgende experts zijn geïnterviewd:

- Erna van Koeven, hoofddocent op de Hogeschool Windesheim en expert taal, lezen en dyslexie
- Daphne ten Siethof, adviseur collectie bij POI Rijnbrink
- Jacqueline Terwijn, specialist educatie en jeugdcollectie bij de Bibliotheek West-Achterhoek en Jeugdspecialist van het jaar 2024
- Nynke de Gelder, medewerker Selectieservice bij NBD Biblion
- Yra van Dijk, modern letterkundige en onderzoeker bij de Faculteit Educatie van de Hogeschool Leiden

De volgende vragen worden in de theoretische achtergrond beantwoord:

- Wat wordt verstaan onder de rijkheid van boeken/rijke teksten?
- Waarom moeten rijke teksten worden ingezet in het onderwijs?
- Hoe moeten rijke teksten in het onderwijs worden ingezet?
- Hoe moet een schoolcollectie samengesteld zijn?
- Welke richtlijnen biedt de Bibliotheek *op school* bij het samenstellen van schoolcollecties?

In hoofdstuk 3 wordt uitgelegd hoe de vragenlijst voor dit onderzoek is opgesteld, welke keuzes hierin gemaakt zijn en hoe de respondenten benaderd zijn. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de vragenlijst besproken. In hoofdstuk 5 zijn de belangrijkste conclusies en aanbevelingen te lezen, op basis van de resultaten van de vragenlijst in combinatie met de inzichten uit de literatuur en de afgenomen interviews.

---

¹ Zie hoofdstuk 2.1 voor meer informatie over rijke teksten en de dimensie-indeling van *Open Boek*.

2 Theoretische achtergrond

2.1 Wat wordt verstaan onder de rijkheid van boeken/rijke teksten?

Volgens Van Koeven en Smits vormen rijke teksten “de basis van het taal- en leesonderwijs [...] en wellicht ook van het zaakvakonderwijs” (2020, p.118). Er zijn verschillende lijsten met kenmerken van rijke teksten in omloop, die in essentie op hetzelfde neerkomen. Een rijke tekst is volgens SLO “een authentieke, aansprekende tekst met veelzijdig en gevarieerd taalgebruik, afkomstig van een vakkundige schrijver, die de leerling uitnodigt tot nadenken, beleven en betekenis geven. De inhoud is verhelderend, origineel en/of gelaagd, en maakt het leggen van betekenisvolle verbanden binnen en tussen teksten mogelijk. De tekst helpt de leerling bij het leren over en begrijpen van zichzelf en de wereld, en draagt bij aan de uitbreiding van diens talige repertoire” (2024, p. 35).

Van Koeven en Smits stellen in vaktijdschrift JSW (2024) dat de term ‘rijke teksten’ eigenlijk alleen in het onderwijs wordt gebruikt, omdat dat ook de plek is waar ‘verarmde teksten’ voorkomen - teksten waarin het taalgebruik doelbewust is versimpeld. Een aantal voorbeelden van verarmde teksten die Van Koeven en Smits in *Rijke taal* (2020) noemen, zijn teksten die zijn geschreven:

- om woordenschat of leesstrategieën te kunnen oefenen;
- om een specifieke moraal over te brengen, bijvoorbeeld voor een methode levensbeschouwing;
- om zoveel mogelijk informatie in een kort stuk tekst over te brengen, bijvoorbeeld voor een methode wereldoriëntatie;
- vanwege marketingoverwegingen, bijvoorbeeld omdat zo snel en goedkoop mogelijk een grote berg boeken over een kinderheld geproduceerd moet worden.

Van Koeven zegt dat de term ‘rijke teksten’ een eigen leven is gaan leiden nadat die door hen geïntroduceerd is: “Wij (RV: Van Koeven & Smits) wilden laten zien dat in veel methodes arme teksten staan, die informatiedicht zijn, beperkt door AVI en geschreven om leesvaardiger te worden. Dat zijn beperkte teksten. En je leert juist taal door rijke teksten” (E. van Koeven, persoonlijke communicatie, 12 februari 2025). Met rijke teksten doelen Van Koeven en Smits bovendien niet alleen op korte teksten of tekstfragmenten, maar ook op boeken. Volgens hen moet je juist volledige boeken lezen: “Boeken zijn rijke teksten en boeken zorgen het allermeest voor leesontwikkeling.”

Om in dit onderzoek duidelijkheid te scheppen over wat verstaan wordt onder rijke boeken wordt gebruikgemaakt van de indeling van boeken die Jos Walta beschrijft in *Open Boek. Handboek leesbevordering door Jos Walta* (hierna kortweg: *Open Boek*). Dit handboek is de basis van de cursus ‘Open Boek’. Wanneer een school gaat samenwerken met de Bibliotheek *op school*, moet minstens één leerkracht deze cursus volgen. Deze leerkracht mag zichzelf na het volgen van de cursus ‘leescoördinator’ noemen. Omdat de terminologie van *Open Boek* bekend is op scholen en in bibliotheken die samenwerken in het kader van de Bibliotheek *op school*, wordt deze terminologie in dit onderzoek als standaard gebruikt.

In *Open Boek* worden boeken ingedeeld in drie dimensies: de recreatieve, de explorerende en de reflectieve dimensie. Een korte karakterisering van de verschillende dimensies op basis van *Open Boek* (Walta, 2022, p. 57 t/m 59):

Boeken met een recreatieve dimensie: Met dit soort boeken kunnen kinderen genieten van het lezen op een passieve manier. Het boek vermaakt hen. Hier vallen vooral serieboeken en avonturenverhalen onder. De boeken geven weinig ruimte aan de verbeelding van de lezer, alles wordt uitgelegd, er zijn geen onverwachte gebeurtenissen. De boeken hebben vaak een clichématige kافت, een chronologische verhaalopbouw en eenvoudig taalgebruik. Een bekend voorbeeld is *Het leven van een loser*. Deze boeken worden vaak bekroond door de Kinderjury.

Boeken met een explorerende dimensie: Dit zijn populaire boeken van favoriete schrijvers. De lezer krijgt ruimte om zelf situaties in te vullen en te interpreteren. Het zijn overwegend realistische verhalen, met soms een verbinding naar een andere, magische wereld. De lezer kan opgaan in de wereld van het verhaal. Deze boeken hebben meestal een chronologische verhaalopbouw, eigentijds taalgebruik en realistische tekeningen. Een bekend voorbeeld is *Mees Kees*. De boeken worden vaak genomineerd voor de Kinderjuryprijs.

Boeken met een reflectieve dimensie: Deze boeken laten de lezer denken over de grenzen van het bestaan, bieden ruimte voor de eigen verbeelding en vragen doorzettingsvermogen. De boeken bevatten zonderlinge personages en uitzonderlijke situaties. De lezer moet soms moeite doen om de auteur te volgen. De boeken hebben een esthetisch verantwoorde vormgeving en bevatten vaak veel fantasie. Het taalgebruik is literair en de verhaalstructuur is complex. Een bekend voorbeeld is *De jongen die van de wereld hield*. De boeken worden vaak genomineerd of bekroond met een Zilveren of Gouden Griffel of met de Woutertje Pieterse Prijs.

Wanneer deze beschrijving van dimensies van Walta naast de eerder genoemde definitie van rijke teksten van SLO wordt gelegd, kan gesteld worden dat boeken met een explorerende en reflectieve dimensie onder de noemer 'rijke teksten' vallen. Zeker boeken met een reflectieve dimensie zijn boeken die leerlingen uitdagen om na te denken, die een originele of gelaagde inhoud hebben en die het talige repertoire van leerlingen uitbreiden. Ook boeken in de explorerende dimensie kunnen op basis van deze definitie over het algemeen als rijk worden gezien, al voldoen deze in mindere mate aan de verschillende kenmerken van rijke teksten.

2.2 Waarom moeten rijke teksten worden ingezet in het onderwijs?

Het is van groot belang rijke teksten te gebruiken in het onderwijs. Volgens Van Koeven en Smits zorgt het gebruik van rijke teksten ervoor dat de ervarings-, taal- en kennisbasis van leerlingen vergroot wordt, wat een belangrijk doel is van taal- en leesonderwijs (2020, p. 85). Door rijke teksten in te zetten, wordt een rijke taalomgeving gecreëerd, waarmee de taalontwikkeling van leerlingen wordt gefaciliteerd. Van Koeven en Smits zeggen hierover: "Hoe rijker het onderwijs, hoe meer betekenisnuances en hoe rijker de verbindingen in het langetermijngeheugen" (2020, p. 88).

Daarnaast zorgt de inzet van rijke teksten ervoor dat kinderen hun woordenschat kunnen ontwikkelen (Van Koeven & Smits, 2020). Door binnen een thema meerdere boeken en teksten over hetzelfde onderwerp te gebruiken, wordt het mentale netwerk van leerlingen vergroot en kunnen ze

makkelijker begrippen oppikken die in die teksten regelmatig terugkomen. Het aanleren van woorden met gefragmenteerde, niet-verhalende teksten levert geen langetermijneffect op, terwijl met de inzet van verhalende teksten veel eenvoudiger geheugensporen gecreëerd kunnen worden (Tamura et al., 2017, gelezen in Van Koeven & Smits, 2020).

Juist voor leerlingen die opgroeien in een taalarme omgeving, is het belangrijk dat zij in het onderwijs in aanraking komen met rijke taal en hele boeken (Smits & Van Koeven, 2017). Als ‘kansarme’ kinderen in het onderwijs te weinig tekst en inhoud aangeboden krijgen, krijgen zij niet de kans om hun taalvermogen te ontwikkelen. Het expliciet aanleren van woorden om daarmee de woordenschat te vergroten, levert kansarme leerlingen te weinig op (Bonset & Hoogeveen, 2010, gelezen in Smits & Van Koeven, 2017). Door deze leerlingen verarmde teksten aan te bieden zonder verbindingswoorden en moeilijke begrippen, kunnen zij de structuur van teksten niet leren doorgronden én hebben ze niet de mogelijkheid om hun ervarings-, taal- en kennisbasis uit te breiden.

Van Dijk en Klaver (2022) stellen dat kinderen in het Nederlandse onderwijs te snel in niveaugroepen worden ingedeeld, waarbij kinderen die in de laagste niveaugroep zitten een minder rijk aanbod krijgen dan kinderen in de hoogste niveaugroep. Het niveau van de gekozen teksten wordt daarbij dus aangepast aan de leesvaardigheid van de leerling. Hierdoor komen minder leesvaardige leerlingen niet of nauwelijks in aanraking met rijke teksten, waardoor zij minder kunnen profiteren van de voordelen van rijke teksten dan hun leesvaardigere klasgenoten, die wel rijke teksten aangeboden krijgen.

Het gebruik van ‘moeilijke teksten’ in het leesonderwijs, zorgt volgens Trottier Brown et al. (2018, gelezen in Van Dijk & Klaver, 2022) voor een verbetering van de leesvaardigheid, zowel bij zwakke als bij goede lezers. Nadat leerlingen in tweetallen (een goede en een zwakke lezer samen) 95 schooldagen lang een kwartier per dag teksten lazen die geselecteerd waren op leesbaarheid, werden ze betere lezers, ook in vergelijking met een controlegroep (Van Dijk & Klaver, 2022). Volgens Van Dijk en Klaver vergroten leerlingen met het lezen van fictie niet alleen hun kennis van woorden en de wereld, maar ook hun kennis van cultureel erfgoed. Het gebruik van hele boeken heeft dus binnen én buiten het taalonderwijs effect: “Verhalen lezen en onderwijzen heeft [...] een bewezen positief effect op leesvaardigheid, leesplezier, kennis, culturele geletterdheid en burgerschap en socialisatie” (Van Dijk & Klaver, 2022, p. 28).

2.3 Hoe moeten rijke teksten worden ingezet in het onderwijs?

Van Koeven en Smits schrijven in *Rijke taal* (2020, p. 122) het volgende: “Gezien vanuit het perspectief van leesvaardigheid en vrij lezen, is ieder boek dat kinderen aanspreekt, een boek dat kan worden ingezet in het leesonderwijs.” Van Koeven en Smits doelen hiermee op het verbeteren van de technische leeshandeling, het zogenoemde AVI-niveau. Ze stellen dat een leesroutine moet worden gecreëerd en dat elk boek dat een kind aan het lezen krijgt, daaraan kan bijdragen (E. Van Koeven, persoonlijke communicatie, 12 februari 2025). Vanuit die leesroutine is het de bedoeling dat de leerkracht de leerling helpt om steeds uitdagendere boeken te lezen, uit een hogere dimensie, om zo ook de literaire competentie en het begrip van de leerling te vergroten.

Bij het vergroten van literaire competentie en begrip van teksten is het volgens Van Koeven en Smits wél van belang dat een bepaald type boeken ingezet wordt. Van Koeven zegt hierover: “De basis is dat kinderen moeten lezen, want anders neemt hun [technische] leesvaardigheid af. Maar je wilt ook graag dat ze woordenschat, literaire competentie en begrip ontwikkelen en daarvoor heb je boeken met rijke taal nodig” (E. Van Koeven, persoonlijke communicatie, 12 februari 2025). Boeken met rijke taal zijn volgens Van Koeven vooral boeken met een explorerende en reflectieve dimensie. Het is de taak van de leerkracht om leerlingen met deze boeken in aanraking te brengen en hun interesse in deze boeken te wekken. Dit kan onder andere door uit deze boeken voor te lezen, een halfuur per dag. Het voorleesboek dat gekozen wordt, moet volgens Van Koeven aansluiten bij het thema van wereldoriëntatie waar op dat moment aan gewerkt wordt. Zo creëert de leerkracht meer taal rond één thema en kunnen leerlingen hun ervarings-, taal- en kennisbasis rond dit thema steeds verder uitbreiden.

Ook Jacqueline Terwijn, specialist educatie bij de Bibliotheek West-Achterhoek en Jeugdspecialist van het jaar 2024, zegt dat het de taak van de leerkracht is om leerlingen op een hoger leesniveau te krijgen: “Je hebt boeken van vloggers nodig als opstapje voor het lezen. Vervolgens is het de taak van de school om ervoor te zorgen dat kinderen meer en breder gaan lezen. De leerkracht moet literaire boeken toegankelijker maken, zodat leerlingen die boeken gaan snappen en ervan genieten.” Volgens haar kunnen leerkrachten dit vooral bereiken door voor te lezen uit boeken met een reflectieve dimensie en door de leerlingen te helpen om deze boeken te doorgronden.

Tot slot vindt ook Yra van Dijk dat leerkrachten leerlingen moeten helpen om een leesontwikkeling door te maken, om zo tot leesvoldoening te komen (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). In *Omdat lezen loont* wordt leesvoldoening gedefinieerd als “het meer duurzame inzicht dat je zelf betekenis kunt geven aan de woorden, structuren en symbolen die ons omringen, en die de grondslag zijn van een gedeelde cultuur” (Van Dijk & Klaver, 2024, p.27). Leesvoldoening wordt volgens Van Dijk pas bereikt bij het lezen van teksten met literaire kwaliteit. “Het gaat niet alleen om het maken van zoveel mogelijk leeskilometers en het besteden van zoveel mogelijk tijd aan lezen. Dan ben je bezig met leesconsumptie. Pas als je getriggerd wordt om betekenis te geven aan een verhaal, een personage of een perspectief, kan je tot leesvoldoening komen” (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). Van Dijk stelt dan ook dat het de taak van leerkrachten is om leerlingen na het lezen van *Het leven van een loser* in aanraking te laten komen met boeken uit hogere dimensies, zoals de boeken van Anna Woltz of Thea Beckman.

Een boek als *Het leven van een loser* kan door de leerkracht wel ingezet worden in het leesonderwijs, stelt Van Dijk, “met als doel om te laten zien dat er geen verhaal in zit, dat je er niks van leert en dat het eigenlijk heel flauw is” (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). Het doel van het onderwijs zou volgens haar juist moeten zijn om leerlingen te laten groeien naar interessante teksten en om elke leerling, ongeacht het leesniveau, in aanraking te laten komen met rijke, literaire teksten.

Daarnaast moet het lezen van fictie volgens Van Dijk gecombineerd worden met het lezen van non-fictie. De twee verschillende genres moeten thematisch gebundeld worden, zodat bij leerlingen de literaire competentie, de technische leesvaardigheid en de vaardigheid om teksten met elkaar te verbinden vergroot worden.

2.4 Hoe moet een schoolcollectie samengesteld zijn?

Voor de taalontwikkeling én de algemene ontwikkeling van leerlingen is het van groot belang rijke contexten te creëren en rijke teksten te gebruiken. Zonder aandacht voor deze zaken is woordenschatontwikkeling niet mogelijk, stellen Van Koeven en Smits (2020). De aanwezigheid van rijke boeken en teksten in de school is een voorwaarde om een rijke context te creëren. Hierin speelt de schoolbibliotheek/schoolcollectie een belangrijke rol.

Van Dijk en Klaver (2022) beschrijven in *Omdat lezen loont* dat, in het leesonderwijs, leerkrachten vaak niet de rijke en geschikte boeken weten te kiezen om hun leerlingen mee te stimuleren. Leerlingen zijn daardoor afhankelijk van een leesconsulent, van de Bibliotheek *op school* of van de boeken die toevallig in de klas staan. Veel van de titels die leerlingen tot hun beschikking hebben, zijn geselecteerd op basis van leesplezier, stellen Van Dijk en Klaver. Ze geven titels als *De waanzinnige boomhut* en *Het leven van een loser* als voorbeeld - dit zijn boeken die volgens hen geen verhaalstructuur bevatten, waarin paginavullende tekeningen zijn opgenomen en waarin arme taal wordt gebruikt. De boeken dragen volgens hen "niets bij aan het tekstbegrip, de leesontwikkeling en de culturele geletterdheid van leerlingen" (2022, p. 32).

Van Dijk stelt dan ook dat deze boeken, met een recreatieve dimensie, geen vast onderdeel zouden moeten zijn van een schoolcollectie. Ze moeten volgens haar enkel gebruikt worden als onderdeel van *scaffolding* (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). Bij *scaffolding* zet een leerkracht figuurlijke steigers neer om leerlingen zo naar een hoger plan te krijgen. Volgens Van Dijk kunnen boeken met een recreatieve dimensie enkel gebruikt worden om leerlingen "weer eens te laten wennen aan een boek in hun handen", maar moeten leerkrachten leerlingen na het lezen van die boeken zo snel mogelijk naar een hoger niveau krijgen.

Jeroen Dera is het hiermee eens; volgens hem zouden boeken met een recreatieve dimensie niet actief moeten worden aangeboden in het onderwijs (De Jong & Van Lenteren, 2024). Hij stelt dat een schoolcollectie jaarlijks geëvalueerd en aangevuld moet worden en dat boeken als *De Zoete Zusjes* of *De avonturen van Rutger, Thomas en Paco* niet thuishoren in een schoolcollectie. Van Dijk en Dera vinden dus beiden dat een schoolcollectie enkel behoort te bestaan uit boeken met een explorerende of reflectieve dimensie en dat het de taak van het onderwijs is om leerlingen in aanraking te brengen met boeken van hogere literaire kwaliteit.

Volgens Erna van Koeven moet een schoolcollectie vooral bestaan uit boeken met een explorerende en reflectieve dimensie (E. van Koeven, persoonlijke communicatie, 12 februari 2025). Zij vindt echter dat ook recreatieve boeken een vaste plek in de collectie moeten hebben, omdat je "kinderen er heel erg goed mee aan het lezen kan krijgen. Deze boeken kunnen verschrikkelijk motiverend zijn". Volgens Van Koeven zou je geen censuur moeten toepassen op boeken en moeten dus alle soorten boeken voorhanden zijn in een schoolbibliotheek.

Jacqueline Terwijn stelt dat een schoolbibliotheek voor het overgrote deel titels met een explorerende dimensie moet bevatten (J. Terwijn, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025). Daarnaast moeten zowel boeken met een recreatieve als met een reflectieve dimensie aanwezig zijn. Ze ziet de recreatieve boeken vooral als manier om weer "in het lezen te komen". Boeken met

een explorerende dimensie zijn zeer geschikt om leerlingen tijdens het vrij lezen mee aan de slag te laten gaan. Voor boeken met een reflectieve dimensie is volgens haar vrijwel altijd een interventie van een leerkracht nodig, zodat leerlingen ook die boeken leren lezen. Een leerkracht zou bijvoorbeeld bij het selecteren van voorleesboeken moeten kiezen voor boeken met een reflectieve dimensie, die het liefst ook nog aansluiten bij het thematisch onderwijs, zodat de leerkracht de leerlingen kan begeleiden bij het leren begrijpen en waarderen van deze boeken.

Veel scholen of bibliotheken maken bij het samenstellen van collecties gebruik van de ondersteuning van NBD Biblion, dat diensten op het gebied van collectie aanbiedt aan openbare bibliotheken en bibliotheken op scholen (NBD Biblion, z.d.). Nynke de Gelder, medewerker Selectieservice van NBD Biblion legt uit op welke manier de organisatie scholen en de Bibliotheek *op school* ondersteunt (N. de Gelder, persoonlijke communicatie, 5 februari 2025). NBD Biblion biedt vier abonnementen aan, de zogeheten standing orders-schoolbibliotheek. Een standing order-schoolbibliotheek is een lijst met boeken die een school of bibliotheek in zijn geheel afneemt. Vier keer per jaar verschijnt er een nieuwe lijst. Instellingen ontvangen automatisch de volledige lijst wanneer ze een abonnement hebben. De Gelder vertelt dat NBD Biblion twee verschillende soorten standing orders voor schoolbibliotheken heeft (die geleverd worden in een grote en een kleine variant): “Voor scholen met een laag-gemiddeld leesniveau en voor scholen met een gemiddeld-hoog leesniveau. In de eerste standing order zitten boeken van een lager niveau, die bijvoorbeeld het stempel ‘Makkelijk Lezen Plein’ hebben gekregen². In de tweede order zitten meer literaire, moeilijkere en rijkere teksten.” Scholen of bibliotheken bepalen zelf of ze voor een abonnement met een laag-gemiddeld leesniveau, met een gemiddeld-hoog leesniveau, of voor allebei kiezen. Cijfers over hoe vaak de verschillende abonnementen worden afgenomen, verstrekt NBD Biblion niet.

Deze manier van werken strookt niet met de theorie over welke teksten leerlingen aangeboden moeten krijgen: daarin is juist te lezen dat leerlingen ongeacht hun leesniveau met rijke teksten geconfronteerd moeten worden. De geïnterviewde experts zien dan ook niets in deze manier van werken. Van Dijk noemt dit de neerwaartse spiraal: “Dit is een selffulfilling prophecy. Zo houd je de kinderen én de leerkrachten er wel onder. Die lezen wat je aanbiedt” (Y. van Dijk, persoonlijke communicatie, 14 februari 2025).

Ook Van Koeven vindt de lijsten per leesniveau van NBD Biblion geen goed idee: “Ook als je een laag leesniveau hebt, moet je toch geconfronteerd worden met rijke boeken. Je moet niet differentiëren in je boekenaanbod, je moet differentiëren in wat je doet met dat aanbod. Je moet heel erg uitkijken met kinderen beperken door ze boeken van ‘Makkelijk Lezen Plein’ aan te bieden, want het lezen van die boeken heeft heel weinig effect op de taalontwikkeling” (E. Van Koeven, persoonlijke communicatie, 12 februari 2025).

---

² Dit zijn boeken voor kinderen met leesproblemen van 8 tot 13 jaar. Bij leesproblemen kan gedacht worden aan dyslexie, TOS, en concentratieproblemen. Ook kinderen die niet van lezen houden, kunnen geholpen worden door hen boeken te laten lezen van het Makkelijk Lezen Plein.

2.5 Welke richtlijnen biedt de Bibliotheek op school bij het samenstellen van schoolcollecties?

Volgens het *Handboek de Bibliotheek op school po* is het de taak van de Bibliotheek op school om scholen te ondersteunen “om hun doelen uit het leesbeleidsplan te bereiken, met deskundige leesconsulenten, met rijke (digitale) boeken en teksten, een goede (digitale) leesomgeving, dagelijkse leesactiviteiten en nascholing van leerkrachten” (Droogers, 2023, p.3). De Bibliotheek op school geeft scholen lees-media-advies, brengt boeken de school in en heeft als ambitie om van alle leerlingen betere lezers te maken.

Uit een effectonderzoek van Nielen en Bus (2016) blijkt dat de leesfrequentie en leesvaardigheid van leerlingen op basisscholen die samenwerken met de Bibliotheek op school hoger is dan die van leerlingen op basisscholen zonder deze samenwerking. Op het gebied van leesmotivatie lijkt de Bibliotheek op school vooral effect te hebben bij meisjes: meisjes op deelnemende scholen zijn gemotiveerder voor lezen dan meisjes op niet-deelnemende scholen.

Gezien de ambities van de Bibliotheek op school is het van belang dat de schoolcollecties die samengesteld worden genoeg rijke boeken bevatten, die geschikt zijn om het leesonderwijs beter vorm te geven. Leerkrachten kunnen de boeken uit de collectie gebruiken in hun onderwijs. Dit zorgt ervoor dat voldoende geschikte boeken aanwezig zijn om het leesniveau van leerlingen naar een hoger plan te tillen. In het *Handboek inrichting schoolbibliotheken 0-12 jaar* (Peijen & Droogers, 2021) staan de volgende richtlijnen voor een goed samengestelde schoolcollectie:

- De collectie moet actueel zijn.
- De collectie moet afgestemd zijn op de taal- en leesontwikkeling van de leerlingen van de school.
- De boeken moeten passen bij de kinderen van de school.
- De boeken moeten passen bij de visie van de school op lezen en taal.

Met deze richtlijnen wijkt de Bibliotheek op school in dit handboek enigszins af van wat volgens experts nodig is in een goede schoolcollectie, namelijk vooral boeken in de explorerende en reflectieve dimensie. Bart Droogers, specialist de Bibliotheek op school - po bij Stichting Lezen, zegt daarover: “Als op een school helemaal geen leescultuur heerst en leerkrachten niet weten hoe ze hun rol als ‘helpende volwassene’ kunnen vervullen, heeft het geen zin om de collectie alleen maar te vullen met boeken met een explorerende en reflectieve dimensie. De eerste stap om leerlingen aan het lezen te krijgen, moet dan echt komen van de aantrekkingskracht van recreatieve boeken” (B. Droogers, persoonlijke communicatie, 19 maart 2025).

In zijn blog ‘Welke boeken’ (2024) op het besloten platform ‘biebtobieb’ werkt Droogers dit standpunt verder uit (zie bijlage 1). Hij betoogt dat de inhoud van de boekencollectie op school zou moeten afhangen van het leesbevorderingsniveau van de leerkrachten, die fungeren als helpende volwassene. Volgens Droogers moet de schoolcollectie altijd boeken uit alle drie de dimensies bevatten, maar is het afhankelijk van de school in welke verhouding deze dimensies aanwezig moeten zijn. Als leerlingen nog niet gewend zijn om rijke teksten te lezen, zou de schoolcollectie volgens Droogers voornamelijk boeken uit de recreatieve en explorerende

dimensie moeten bevatten.³ Wanneer het leesniveau van de leerlingen omhoog gaat, door het lezen van deze boeken en doordat ze door de leerkracht uitgedaagd worden om in een hogere dimensie te lezen, moet de collectie daarop aangepast worden en steeds meer gaan bestaan uit boeken uit de explorerende en reflectieve dimensie. Boeken uit deze laatste dimensie moeten volgens Droogers door leerkrachten hoe dan ook gebruikt worden om uit voor te lezen en in te zetten in thematisch onderwijs. De collectie van een schoolbibliotheek moet dus meegroeien met de leesontwikkeling van de leerlingen - en het is aan leerkrachten om die leesontwikkeling te stimuleren (Droogers, 2024).

Om zo'n op maat gemaakte schoolcollectie goed te kunnen beheren en steeds te kunnen aanpassen, is het belangrijk dat collectioneers van de Bibliotheek *op school* goed op de hoogte zijn van de leescultuur op een school én van de verschillende boekdimensies die ze scholen aanraden.

---

³ Droogers gebruikt in zijn blog eigenlijk de categorisering uit *Rijke taal* (Van Koeven & Smits, 2020): lekker-lezen-boeken, lekker-lezen-plus-boeken en boeken om in te (ver)dwalen. Volgens lezeninhetpo.nl (z.d.) is deze indeling vergelijkbaar met de indeling in dimensies van Walta in *Open Boek*.

3 Methode onderzoek

3.1 Procedure

Voor dit onderzoek is een vragenlijst uitgezet onder bibliotheekmedewerkers die betrokken zijn bij het samenstellen van schoolcollecties binnen het programma de Bibliotheek *op school* po. De vragenlijst is opgesteld in samenspraak met Jette van den Eijnden, specialist onderzoek bij Stichting Lezen, en Bart Droogers, specialist de Bibliotheek *op school* po bij Stichting Lezen. Daarbij is gebruikgemaakt van diverse theoretische bronnen over hoe teksten en boeken ingezet zouden moeten worden in het onderwijs. Daarnaast zijn inzichten uit de interviews met experts (zie hoofdstuk 2) meegenomen bij het opstellen van de vragenlijst.

3.2 Werving

De vragenlijst is via meerdere kanalen verspreid om deelnemers te werven. Voorafgaand aan de verspreiding hebben oproepen gestaan op 'biebtobieb' (het intranet van bibliotheken) en in de nieuwsbrief van de Bibliotheek *op school* po. Voorafgaand aan en tijdens de werving is vermeld dat Stichting Lezen via de vragenlijst inzicht wilde verkrijgen in de verschillende factoren die collectioneers meewegen bij het samenstellen van schoolcollecties, zonder daarbij te vermelden dat het onderzoek specifiek gericht was op het inzetten van rijke teksten in de collectie.

Voorafgaand aan de werving konden geïnteresseerde medewerkers van de Bibliotheek *op school* po zich aanmelden voor het invullen van de vragenlijst. 55 collectioneers hebben zich via deze weg aangemeld. Zij ontvingen in de week van 3 maart een e-mail inclusief link naar de vragenlijst, met daarin de vraag deze in te vullen. Twee weken later is via dezelfde weg een reminder gestuurd.

De vragenlijst is in de week van 3 maart ook uitgezet via de Provinciale Ondersteunings Instellingen (POI's) en 'biebtobieb' en heeft opengestaan tot 25 maart. In de tussentijd is zowel via de nieuwsbrief van de Bibliotheek *op school* po als via 'biebtobieb' een reminder verstuurd. Het invullen van de vragenlijst duurde tussen de 15 en 20 minuten. Om respondenten te stimuleren de vragenlijst volledig in te vullen, werden vijf boekenbonnen van €20 verloot onder respondenten die de vragenlijst volledig invulden. Dit is aan het begin van de vragenlijst met de respondenten gedeeld.

3.3 Deelnemers

In totaal hebben 86 mensen de vragenlijst geopend. Van hen hebben 74 de vragenlijst volledig ingevuld. Eén respondent gaf aan in het vo/mbo werkzaam te zijn en niet te collectioneren voor basisscholen, waardoor de gegevens van deze respondent zijn verwijderd. Hiermee komt het totaal aantal respondenten waarvan de antwoorden gebruikt kunnen worden voor analyse op 73 (n=73).

Deelnemers omschreven hun functie op verschillende manieren (zie tabel 1). Het totaal aantal functies is hoger dan het aantal deelnemers, omdat sommige deelnemers meerdere functies benoemden.

Tabel 1

Functie	n
Lees(media)consulent	55

(Jeugd)collectioneur	11
Specialist educatie/onderwijs	6
Collectiespecialist	4
Overig	5

Van de respondenten is 30% actief op uitvoerend niveau, 3% op beleidsniveau en 67% op beide niveaus. 40% heeft 0 tot 2 jaar ervaring met collectioneren, 30% tussen de 2 en 5 jaar en 30% meer dan 5 jaar. Gemiddeld stellen de respondenten collecties samen voor 3 scholen, hoewel het aantal erg uiteenloopt. Daarnaast geven 2 respondenten aan dat ze samenwerken met 103 scholen. De meerderheid van de respondenten (67%) stelt de collectie samen voor 10 scholen of minder.

3.4 Vragenlijst

De vragenlijst (zie bijlage 2) bestond uit open en gesloten vragen. De vragenlijst bestond uit vier delen:

1. Algemene vragen over de deelnemer
2. Kennis over rijke teksten
3. Collectievorming: opvattingen en keuzes
4. Over boeken

In het eerste deel van de vragenlijst werden algemene vragen gesteld over de werkzaamheden en ervaringen van de deelnemers. In deel twee van de vragenlijst werd gevraagd welke kennis de respondent heeft over rijke teksten en over verschillende categorisering van kinderboeken die veel gebruikt worden in het onderwijs.

Voorafgaand aan het derde deel van de vragenlijst werden de definities van de dimensies uit *Open Boek* geïntroduceerd, zodat ook respondenten die hier niet bekend mee waren hierover vragen konden beantwoorden. In het derde deel van de vragenlijst werd de respondenten gevraagd wat het primaire doel is van een schoolcollectie en met welke factoren rekening moet worden gehouden bij het samenstellen van een schoolcollectie (bijvoorbeeld: leesniveau van de leerlingen, aantal meertalige leerlingen, opleidingsniveau van de ouders). Daarnaast werd in dit deel aan de respondent gevraagd om één specifieke school in gedachten te nemen, waarna die vragen voorgelegd kreeg over het handelen bij het samenstellen van een collectie voor deze specifieke school. Daarbij werd ook gevraagd of deze specifieke school een achterstandscore heeft.

In het laatste deel van de vragenlijst beantwoordden de respondenten vragen over vooraf geselecteerde boeken. Bij zes boeken werden ze bevroegd over de dimensie van *Open Boek* waarin het boek volgens hen valt en of en waarom ze het boek geschikt vinden voor de eerder gekozen school. Ook werd gevraagd voor welke onderwijsactiviteiten ze het boek geschikt vinden. Over twaalf andere boeken werd enkel gevraagd om het boek in te delen in de passende dimensie van *Open Boek*. De respondenten kregen in dit deel van de vragenlijst van elk boek de titel, de auteur, de kaft en een korte samenvatting van het verhaal te zien, zodat ze ook als ze het boek niet kenden een inschatting konden maken van de dimensie.

4 Resultaten vragenlijst

4.1 Gebruik van bronnen en hulpmiddelen bij collectievorming

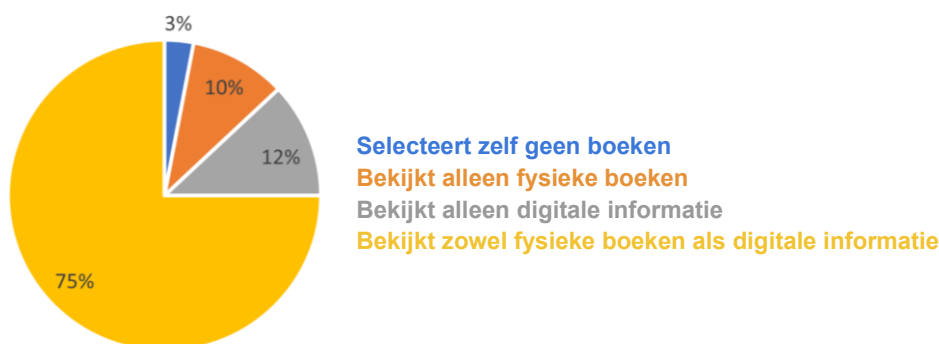
De respondenten zijn allereerst gevraagd aan te geven van welke bronnen en hulpmiddelen ze gebruikmaken bij het samenstellen van schoolcollecties. Daarbij konden ze bij vier vooraf geselecteerde bronnen (*Handboek Inrichting, Collectie en Beheer, Open Boek*, aanschafinformatie van NBD Biblion, collectieplan van de lokale bibliotheek) aangeven of ze die gebruiken en konden ze via de optie 'anders, namelijk...' nog eigen bronnen en hulpmiddelen toevoegen.

50 respondenten gebruiken het *Handboek Inrichting, Collectie en Beheer* (68%) en 48 respondenten de aanschafinformatie van NBD Biblion (66%). *Open Boek* wordt 40 keer gebruikt als bron (55%) en het collectieplan van de lokale bibliotheek 33 keer (45%).

Naast de in de vragenlijst genoemde bronnen, geven de respondenten aan ook de volgende bronnen te gebruiken:

- recensies;
- podcasts;
- kinderboekwinkels;
- sociale media;
- websites over lezen;
- lijsten van prijswinnende boeken;
- informatie van uitgevers;
- eigen leeservaringen.

Slechts 2 respondenten maken gebruik van de Standing Orders van NBD Biblion. Het overgrote deel van de respondenten kijkt bij het selecteren van boeken zowel fysieke boeken als digitale informatie (zie figuur 2).

4.2 Kennis over rijke teksten

Er zijn verschillende handreikingen beschikbaar aan de hand waarvan collectioneers een inschatting kunnen maken van de rijkheid van teksten. Aan de respondenten werd gevraagd welke indelingen voor hen bekend waren.

De indeling in dimensies die in *Open Boek* gehanteerd wordt⁴, is onder de respondenten het best bekend. 79% geeft aan hier goed mee bekend te zijn, 19% is er een beetje mee bekend en slechts 1 respondent (1%) geeft aan er niet mee bekend te zijn.

De indeling van lezeninhetpo.nl die gebaseerd is op *Rijke taal*⁵, is minder bekend: 34% is er goed mee bekend, 47% is er een beetje mee bekend en 19% geeft aan deze indeling niet te kennen.

Alle respondenten zijn in staat één of meer kenmerken van rijke teksten te noemen (zie tabel 3). De meest genoemde kenmerken zijn gevarieerd taalgebruik (39 keer), het gebruik van laagfrequente woorden (38 keer), gelaagdheid (21 keer), aanzetten tot nadenken of een gesprek (19 keer) en geschreven door een authentieke auteur (18 keer). Talige kenmerken, zoals woordgebruik en zinslengte, worden in totaal 104 keer genoemd. Narratieve kenmerken, zoals gelaagdheid, verschillende verhaallijnen en illustraties die de tekst ondersteunen, worden in totaal 45 keer genoemd.

---

⁴ recreatief - explorerend - reflectief, zie p.6

⁵ gemakboeken - lekker-lezen-boeken, lekker-lezen-plus-boeken, boeken om in te (ver)dwalen, zie <https://www.lezeninhetpo.nl/tools-en-lessuggesties/indeling-kinderboeken/>

Tabel 3

Kenmerken rijke teksten			
Talige kenmerken	104	Narratieve kenmerken	45
Gevarieerd taalgebruik	39	Gelaagdheid/diepgang	21
Gebruik van laagfrequente woorden	38	Illustraties ondersteunen de tekst	6
Gevarieerde zinslengte	13	Meerdere perspectieven	5
Gebruik van verbindings- en signaalwoorden	10	Verschillende verhaallijnen	4
Figuurlijk taalgebruik	4	Prikkelt de verbeelding	4
		Elementaire verhaalstructuur	2
Overig	49	Schept sfeer	2
Zet aan tot nadenken/gesprek	19	Niet alles wordt uitgelegd	1
Maakt nieuwsgierig	9		
Uitdagend	6	Authenticiteit	33
Draagt bij aan ontwikkeling	4	Geschreven door authentieke auteur	18
Verdiepend	4	Niet versimpeld voor het onderwijs	15
Sluit aan bij belevingswereld	3		
Intertekstualiteit	1	Originaliteit	4
Motiverend	1	Niet alledaags	2
Heftige onderwerpen	1	Origineel	2
Open wereldbeeld	1		

4.3 Opvattingen over collectievorming en handelen in de praktijk

De respondenten kregen meerdere vragen voorgelegd over hun opvattingen omtrent het samenstellen van schoolcollecties. Daarna kregen ze vragen voorgelegd over hun handelen bij het samenstellen van een schoolcollectie in de praktijk, waarbij ze één specifieke school in gedachten moesten nemen. In deze paragraaf worden de opvattingen van de respondenten geanalyseerd en wordt bekeken in hoeverre deze opvattingen overeenkomen met het collectioneren in de praktijk.

Opvattingen over lezen en collectievorming

De respondenten is gevraagd wat ze belangrijker vinden: dat kinderen met plezier lezen, of dat lezen de taalvaardigheid van kinderen vergroot. Het grootste deel van de respondenten (59%) vindt het voornamelijk belangrijk dat kinderen met plezier lezen (zie tabel 4). 5% vindt het stimuleren van leesplezier en taalvaardigheid even belangrijk en 36% vindt het vooral belangrijk dat kinderen door te lezen hun taalvaardigheid vergroten. In het vervolg van de resultatensectie worden deze groepen bij interessante verschillen tegen elkaar afgezet: de leespleziergroep versus de taalvaardigheidsgroep.

Tabel 4

Leesplezier vs. taalvaardigheid	Percentage
Sterke voorkeur voor leesplezier	22%
Voorkeur voor leesplezier	37%
Neutraal	5%
Voorkeur voor taalvaardigheid	32%
Sterke voorkeur voor taalvaardigheid	4%

Eenzelfde verdeling is terug te zien bij de vraag of een schoolcollectie vooral geschikt moet zijn voor vrij lezen of voor (lees)onderwijs: 61% spreekt de voorkeur uit voor vrij lezen, 4% vindt beide even belangrijk en 35% vindt dat de collectie vooral geschikt moet zijn voor het (lees)onderwijs (zie tabel 5).

Tabel 5

Vrij lezen vs. (lees)onderwijs	Percentage
Sterke voorkeur voor vrij lezen	21%
Voorkeur voor vrij lezen	40%
Neutraal	4%
Voorkeur voor (lees)onderwijs	30%
Sterke voorkeur voor (lees)onderwijs	5%

Bij de vraag wie er vooral inspraak moeten hebben bij het samenstellen van een collectie - leerlingen of leerkrachten - is een grotere groep neutraal (zie tabel 6). 22% van de respondenten geeft aan dit beide even belangrijk te vinden. 41% vindt dat leerlingen meer inspraak moeten hebben en 37% vindt dat leerkrachten meer inspraak moeten hebben.

Van de respondenten die aangeven dat ze het belangrijker vinden dat leerkrachten inspraak hebben in de collectie dan dat leerlingen dat hebben, geeft 89% bij een vervolgvraag met één school in gedachten aan daadwerkelijk overleg te hebben met één of meerdere leerkrachten. 11% van hen geeft aan bij die specifieke school geen overleg te hebben met leerkrachten.

Tabel 6

Inspraak leerlingen vs. inspraak leerkrachten	Percentage
Sterke voorkeur voor inspraak door leerlingen	10%
Voorkeur voor inspraak door leerlingen	31%
Neutraal	22%
Voorkeur voor inspraak door leerkrachten	31%
Sterke voorkeur voor inspraak door leerkrachten	6%

Kenmerken en aspecten van scholen en leerlingen

Aan de respondenten is gevraagd te bepalen welke kenmerken van scholen en leerlingen zij van belang vinden om mee te nemen bij het samenstellen van een schoolcollectie. Hierbij konden ze van zeven kenmerken er meerdere selecteren én zelf aangeven of er nog andere kenmerken zijn die ze belangrijk vinden. Ook is gevraagd aan welke aspecten ze vinden dat een goede schoolcollectie moet voldoen. Hierbij werd de respondenten gevraagd uit zeven aspecten er drie te kiezen die ze het belangrijkste vinden.

Verderop in de vragenlijst werden deze vragen in iets andere vorm herhaald. De respondenten werd gevraagd om één specifieke school in gedachten te nemen en aan te geven welke kenmerken ze bij die school meenemen en welke aspecten ze bij de schoolcollectie voor die school belangrijk vinden. In tabel 7 is te zien welke kenmerken van een school de respondenten in theorie van belang vinden om rekening mee te houden. In tabel 8 is te zien aan welke aspecten een goede collectie volgens de respondenten moet voldoen.

Tabel 7

Kenmerk	Is belangrijk om rekening mee te houden
Aantal meertalige leerlingen	64 (88%)
Mate waarin de school jeugdliteratuur inzet bij thematisch onderwijs	61 (84%)
Niveau van leesbegrip van de leerlingen	52 (71%)
Sociaaleconomische status van de leerlingen	34 (47%)
Niveau van technisch lezen van de leerlingen	33 (45%)
Uitstroomniveau van de leerlingen	5 (7%)

Opleidingsniveau van de ouders	2 (3%)
Anders, namelijk...	24 (33%)

Het meest genoemde kenmerk om rekening mee te houden is het aantal meertalige leerlingen op een school (genoemd door 88% van de respondenten). In de praktijk houdt 66% van de collectioneers hier daadwerkelijk rekening mee bij het samenstellen van de schoolcollectie voor de specifieke school die ze in gedachten hebben genomen. Dit verschil zou verklaard kunnen worden doordat de respondenten bij het in gedachten nemen van een school niet gekozen hebben voor een school met veel meertalige leerlingen.

Ook bij de inzet van jeugdliteratuur bij thematisch onderwijs is een verschil te zien: 84% vindt het belangrijk om hier rekening mee te houden, 73% doet dat daadwerkelijk. Ook bij dit kenmerk kan het verschil veroorzaakt worden door de keuze van de specifieke school - wellicht wordt daar geen thematisch onderwijs aangeboden.

Respondenten noemen bij 'anders, namelijk' voornamelijk de denominatie van de school en diversiteit binnen de collectie als kenmerken om rekening mee te houden.

Tabel 8

Aspect	Moet een collectie aan voldoen
Leesplezier aanwakkeren	70 (96%)
Rijke teksten bevatten	39 (53%)
Evenwichtig verdeeld over dimensies <i>Open Boek</i>	38 (52%)
Gebruiken in thematisch onderwijs	24 (33%)
Gebruiken in leesonderwijs	21 (29%)
Rekening houden met leesniveau	14 (19%)
Vooraf explorerende/reflectieve dimensie	13 (18%)

Vrijwel alle respondenten (96%) vinden het aanwakkeren van leesplezier een van de 3 belangrijkste aspecten waaraan een goede schoolcollectie moet voldoen.

Daarnaast heeft ongeveer de helft van de respondenten (53%) als een van de belangrijkste 3 aspecten aangevinkt dat een collectie rijke teksten moet bevatten. Ongeveer driekwart van deze respondenten (77%) vindt de aanwezigheid van rijke teksten in de collectie ook een van de 3 belangrijkste aspecten voor de boekencollectie van de specifieke school die ze in gedachten hebben genomen.

19% van de respondenten zet in de top-3 dat een schoolcollectie rekening moet houden met het leesniveau van de leerlingen. In de praktijk wordt bij 34% van de collecties rekening gehouden met

het leesniveau. Andersom vindt 52% het belangrijk dat een collectie evenwichtig verdeeld is over de dimensies van *Open Boek*, maar is dit in de praktijk bij slechts 38% van de collecties het geval. Tot slot zet slechts 18% van de respondenten in de top-3 dat een collectie vooral uit boeken moet bestaan met een explorerende en reflectieve dimensie.

Dimensies *Open Boek*

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre ze bij het samenstellen van de collectie voor de gekozen school rekening houden met de verdeling van boeken over de dimensies van *Open Boek* (zie tabel 9).

Tabel 9

Indeling <i>Open Boek</i>	Percentage
Houdt geen rekening met de indeling	11%
Evenwichtige verdeling over de dimensies	27%
Vooraf explorierend/reflectief	21%
Verdeling a.d.h.v. leesniveau	29%
Anders, namelijk	12%

Vervolgens werd de respondenten gevraagd om aan te geven hoe de verdeling er procentueel gezien uitziet. Gemiddeld genomen is de verdeling over de dimensies als volgt: 31% recreatieve boeken, 40% explorerende boeken en 29% reflectieve boeken. Bij collectioneers die vooral boeken in de explorerende en reflectieve dimensie opnemen, worden gemiddeld genomen minder recreatieve boeken gecollecteerd: 24% recreatief, 47% explorerend en 29% reflectief. Collectioneers die rekening houden met het leesniveau, kiezen gemiddeld gezien juist iets vaker voor recreatieve boeken: 32% recreatief, 43% explorerend en 25% reflectief.

Bij scholen met een achterstandscore zijn respondenten vaker geneigd om de collectie aan te passen aan het leesniveau dan bij scholen zonder achterstandscore (35% vs. 20%). Dit betekent overigens niet per definitie dat er meer recreatieve boeken worden opgenomen. Op scholen met een achterstandscore wordt namelijk ook iets vaker een collectie samengesteld met vooral explorerende en reflectieve boeken dan op scholen zonder achterstandscore (27% vs. 13%). Op scholen zonder achterstandscore wordt vaker gekozen voor een evenwichtige verdeling over de dimensies dan op scholen met een achterstandscore (33% vs. 24%).

De leespleziergroep geeft vaker aan de collectie evenwichtig te verdelen over de 3 dimensies van *Open Boek* dan de taalvaardigheidsgroep (33% vs. 19%). De taalvaardigheidsgroep stelt vaker een collectie samen met vooral explorerende en reflectieve boeken dan de leespleziergroep (31% vs. 14%).

4.4 Keuzes bij het indelen en selecteren van specifieke boeken

De respondenten kregen 18 boeken voorgelegd, waarbij ze moesten aangeven bij welke dimensie deze boeken volgens hen pasten. Bij 14 van de 18 boeken kiest meer dan 75% van de respondenten voor dezelfde dimensie, over de andere 4 boeken bestaat minder eenduidigheid. Bij *Dolfje Weerwolfje*, *Spekkie en Sproet* en *Bob Popcorn* worden zowel de recreatieve als de explorerende dimensie veel genoemd. Bij *Mijn bijzonder rare week met Tess* worden zowel de explorerende als de reflectieve dimensie veel genoemd. In tabel 10 is per boek te zien hoe het door de respondenten is ingedeeld.

Tijdens de interviews met de experts is ook aan hen gevraagd om deze 18 boeken in te delen in de 3 dimensies. Met de kleurcoderingen wordt aangegeven in welke categorie de 18 boeken volgens de experts geschaard moeten worden (recreatief, explorerend, reflectief). Bij de experts bestond alleen over het boek *Spekkie en Sproet: Paniek op het ijs* geen eenduidigheid - 5 experts vonden dit boek explorerend, terwijl 3 experts het recreatief vonden.

Tabel 10

Titel	Recreatief	Explorerend	Reflectief
<i>Dagboek van een muts. Liefdeskriebels</i>	96%	4%	0%
<i>De avonturen van Rutger, Thomas en Paco - Het Pretpark</i>	96%	4%	0%
<i>De waanzinnige boomhut met 13 verdiepingen</i>	96%	4%	0%
<i>De Zoete Zusjes zijn de baas</i>	95%	5%	0%
<i>Rik en Jesper maken er een zootje van</i>	92%	8%	0%
<i>Het bizarre BFF-gedoe van Lottie</i>	77%	23%	0%
<i>Spekkie en Sproet: Paniek op het ijs</i>	44%	56%	0%
<i>Bob Popcorn</i>	32%	67%	1%
<i>Dolfje Weerwolfje</i>	26%	74%	0%
<i>Superjuffie</i>	19%	81%	0%
<i>De Gorgels</i>	17%	78%	4%
<i>Mus en Kapitein Kwaadbaard</i>	4%	89%	7%
<i>Mijn bijzonder rare week met Tess</i>	0%	30%	70%
<i>Mot en de Metaalvisser</i>	1%	23%	75%
<i>Bizar</i>	1%	18%	81%
<i>Lampje</i>	1%	3%	96%
<i>De reis van Manie Schaafijs</i>	0%	12%	88%
<i>Dodo</i>	0%	5%	95%

Keuzes bij het selecteren van specifieke boeken

Bij 6 van de 18 boeken (2 uit elke dimensie) kregen de respondenten nog verdiepende vragen over hun keuzes bij het collectioneren. Zo werd gevraagd of ze het boek geschikt vonden voor de school die ze in gedachten hadden, waarom ze het wel of juist niet geschikt vonden en voor welke onderwijsactiviteiten ze het boek geschikt vonden.

Recreatieve dimensie

Rik en Jesper maken er een zootje van

79% vindt dit boek geschikt voor in een schoolcollectie. De meest genoemde reden om *Rik en Jesper maken er een zootje van* op te nemen in de collectie is dat het laagdrempelig en toegankelijk is (19 keer). Ook wordt vaak genoemd dat het voor leesplezier zorgt (14 keer). Collectioneurs uit de taalvaardigheidsgroep vinden het boek iets minder vaak geschikt voor de collectie (73%) dan collectioneurs uit de leespleziergroep (84%). Voor scholen met een achterstandsscore wordt dit boek iets minder vaak geschikt geacht dan voor scholen zonder achterstandsscore (73% vs. 83%). Het boek wordt vooral geschikt gevonden om thuis te lezen (60 keer) en voor vrij lezen in de klas (62 keer). Slechts 1 respondent vindt dit boek geschikt om voor te lezen in de klas.

De meest genoemde reden om het boek niet op te nemen in de collectie is dat het geen rijk taalgebruik bevat (4 keer). Daarnaast wordt ook genoemd dat het boek niet op een school thuishoort en dat het niet uitdagend genoeg is (beide 3 keer).

De Zoete Zusjes zijn de baas

78% van de respondenten vindt dit boek geschikt voor in de schoolcollectie, 22% geeft aan het boek niet geschikt te vinden. Hier zijn geen verschillen te zien tussen collectioneurs op basis van het belang dat zij hechten aan leesplezier versus taalvaardigheid, of de school die zij in gedachten hebben genomen (met of zonder achterstandsscore).

Respondenten noemen als reden om dit boek wel op te nemen in de collectie het vaakst dat het boek leesplezier geeft (23 keer) en daarna dat het herkenbaar en populair is (18 keer). *De Zoete Zusjes zijn de baas* wordt vooral geschikt gevonden om thuis te lezen (63 keer) en voor vrij lezen in de klas (62 keer). 4 respondenten vinden dit boek geschikt om voor te lezen in de klas.

De meest genoemde redenen om het boek niet op te nemen in de schoolcollectie zijn dat het geen rijk taalgebruik bevat (4 keer) en dat het niet op een school thuishoort (4 keer).

Explorerende dimensie

Superjuffie

Vrijwel alle respondenten (96%) vinden het boek geschikt om op te nemen in de schoolcollectie. Ook hier maakt een voorkeur voor leesplezier dan wel taalvaardigheid of dat de school wel of geen achterstandsscore heeft geen verschil. 22 respondenten noemen als reden om dit boek op te nemen in de collectie dat het geschikt is om voor te lezen en 19 respondenten noemen leesplezier als reden.

Het boek wordt vooral geschikt geacht voor vrij lezen in de klas (62 keer), om voor te lezen in de klas (60 keer) en om thuis te lezen (52 keer). 13 respondenten vinden *Superjuffie* ook geschikt om in te zetten bij het leesonderwijs en 6 respondenten vinden het geschikt voor thematisch onderwijs.

Als redenen om het boek niet op te nemen wordt genoemd dat het te sprookjesachtig is (1 keer) en niet uitdagend genoeg (1 keer).

Bob Popcorn

Vrijwel alle respondenten (97%) vinden *Bob Popcorn* geschikt om op te nemen in de schoolbibliotheek. Het maakt geen verschil of respondenten een voorkeur hebben voor leesplezier of taalvaardigheid, of werken met een school met een achterstandsscore. Als belangrijkste redenen om *Bob Popcorn* op te nemen in de collectie worden genoemd dat het boek laagdrempelig en toegankelijk is (25 keer) en dat het grappig is (22 keer).

Het boek wordt vooral geschikt gevonden voor vrij lezen (71 keer in de klas, 61 keer thuis) en voorlezen in de klas (48 keer). 23 respondenten vinden het geschikt om in te zetten bij het leesonderwijs en 7 zeggen dat het ingezet kan worden bij thematisch onderwijs.

Twee respondenten geven aan het boek niet op te nemen omdat het niet past bij de identiteit van de school.

Reflectieve dimensie

De reis van Manie Schaafjys

Manie Schaafjys wordt door 79% van de respondenten geschikt geacht om op te nemen in de schoolcollectie, tegenover 21% van de respondenten die het niet geschikt vindt. Het al dan niet werken met een school met een achterstandsscore heeft nauwelijks invloed op deze percentages. Wel wordt dit boek veel vaker geschikt geacht door de taalvaardigheidsgroep (92%) dan door de leespleziergroep (72%). Als redenen waarom *De reis van Manie Schaafjys* geschikt is voor de collectie worden genoemd dat het boek ingezet kan worden bij thematisch onderwijs (29 keer), dat het rijk taalgebruik bevat (22 keer) en dat het aandacht heeft voor diversiteit/inclusie (20 keer).

Het boek is volgens de respondenten vooral geschikt om in te zetten bij thematisch onderwijs (66 keer), voor vrij lezen in de klas (62 keer) en voor voorlezen in de klas (60 keer). Ook vinden de respondenten het geschikt om thuis te lezen (52 keer) en om in te zetten bij het leesonderwijs (13 keer).

Als voornaamste redenen om het niet toe te voegen aan een collectie worden genoemd dat de kaft en/of titel niet aantrekkelijk zijn (6 keer) en dat het te moeilijk is (4 keer).

Lampje

Lampje is volgens 90% van de respondenten geschikt om op te nemen in de collectie. Hierbij is er een duidelijk onderscheid tussen scholen met een achterstandsscore en scholen zonder achterstandsscore (81% vs. 100%). Dit boek wordt vaker geschikt geacht door de leespleziergroep (95%) dan door de taalvaardigheidsgroep (85%). Het wordt vooral geschikt bevonden voor in een schoolcollectie omdat het rijk taalgebruik bevat (26 keer) en geschikt is om voor te lezen (22 keer).

Lampje is volgens 71 respondenten geschikt om voor te lezen. Ook voor andere onderwijsactiviteiten wordt het geschikt geacht: vrij lezen (in de klas 51 keer, thuis 41 keer), inzetten bij leesonderwijs (48 keer) en bij thematisch onderwijs (27 keer).

Als voornaamste redenen om het niet toe te voegen aan een collectie worden genoemd dat het boek te dik of te moeilijk is (10 keer), waarbij 2 respondenten expliciet aangeven dat ze het ook te moeilijk vinden om voor te lezen. Daarnaast wordt als reden gegeven dat het niet aansluit bij de identiteit van de school (5 keer).

Geschiktheid van specifieke boeken

Respondenten geven bij boeken uit verschillende dimensies andere redenen aan om een boek wel of niet op te nemen in de collectie. In tabel 11 is te zien hoe vaak bepaalde redenen worden genoemd, zowel wanneer boeken geschikt worden gevonden, als wanneer boeken niet geschikt worden gevonden.

Tabel 11

Geschikt vanwege	Recreatief	Explorerend	Reflectief
Niveau van het boek	35	50	9
Herkenbaar/populair/grappig	38	43	4
Leesplezier	37	31	2
Rijk taalgebruik	2	16	48
Geschikt voor thematisch onderwijs	0	1	35
Onderdeel van een serie	2	26	0
Divers/inclusief	0	4	20
Niet geschikt vanwege	Recreatief	Explorerend	Reflectief
Niveau van het boek	5	0	12
Geen rijk taalgebruik	8	0	0
Past niet bij de identiteit van de school	0	3	5
Hoort niet thuis in het onderwijs	7	0	0
Niet aantrekkelijk (kaft en/of titel)	0	0	7

Bij recreatieve en explorerende boeken wordt het niveau vaak als reden genoemd om ze op te nemen in de collectie, omdat deze boeken toegankelijk of makkelijk leesbaar zijn. Reflectieve boeken worden soms geschikt geacht vanwege het niveau (omdat het een goede kennismaking kan zijn met moeilijke boeken), maar vaker juist ongeschikt geacht vanwege het niveau (omdat ze te moeilijk of te dik zijn).

Bij recreatieve en explorerende boeken wordt als reden om ze op te nemen in een collectie vaak genoemd dat ze geschikt zijn voor het bevorderen van leesplezier. Bij reflectieve boeken wordt leesplezier nauwelijks genoemd, maar wordt de geschiktheid voor voorlezen en het inzetten bij

thematisch onderwijs juist vaak genoemd. Zeker bij *De reis van Manie Schaafjys* valt op dat dit boek vaker dan andere boeken in verband wordt gebracht met thematisch onderwijs (29 keer).

Diversiteit wordt alleen bij de explorerende en reflectieve boeken genoemd als reden om het op te nemen in de collectie (24 keer), mogelijk doordat in de geselecteerde recreatieve boeken diversiteit geen grote rol speelt. Veel respondenten geven aan dat *Manie Schaafjys* zowel de rol van venster als van spiegel kan vervullen (20 keer).

Van recreatieve en explorerende boeken wordt vaak gezegd dat ze grappig, herkenbaar en populair zijn. Explorerende boeken en reflectieve boeken worden als avontuurlijk, fantasierijk en spannend gezien (bij beide dimensies 9 keer). Bij reflectieve boeken wordt geen enkele keer benoemd dat ze grappig zijn en veel minder vaak dan bij de andere dimensies dat ze herkenbaar en populair zijn.

Rijk taalgebruik is vooral bij explorerende boeken en reflectieve boeken een reden om ze op te nemen in de schoolcollectie. Bij recreatieve boeken is het ontbreken van rijk taalgebruik juist de meest genoemde reden om ze niet op te nemen in de collectie.

Zeven keer wordt de reden 'hoort niet op een school thuis' genoemd om een recreatief boek niet op te nemen in de collectie. De respondenten die dit noemen, vinden dat die boeken wel in een bibliotheekcollectie mogen zitten en geschikt zijn om thuis te lezen, maar dat ze geen plek in het onderwijs horen te krijgen.

Onderwijsactiviteiten bij specifieke boeken

Respondenten vinden recreatieve boeken voornamelijk geschikt voor vrij lezen (thuis of in de klas, zie tabel 12). Explorerende boeken worden voornamelijk geschikt gevonden voor vrij lezen (thuis of in de klas) en om voor te lezen. Reflectieve boeken zijn volgens de respondenten voornamelijk geschikt om uit voor te lezen en om in te zetten bij thematisch onderwijs.

Tabel 12

Dimensie	Thuis lezen	Vrij lezen in de klas	Voorlezen	Leesonderwijs	Thematisch onderwijs
Recreatief	84%	85%	3%	1%	2%
Explorerend	77%	91%	74%	25%	9%
Reflectief	45%	57%	90%	57%	64%

5 Conclusies en aanbevelingen

In dit onderzoek is bekeken in hoeverre collectioneers rekening houden met het belang van het gebruik van rijke teksten in het onderwijs en welke keuzes ze op basis daarvan maken bij het samenstellen van schoolcollecties. De aanleiding hiervoor was een discussie die rondom de Kinderboekenweek van 2024 opnieuw oplaide: is het belangrijker dát kinderen lezen, of wát kinderen lezen? Naar aanleiding van die discussie wilde Stichting Lezen onderzoeken welke opvattingen collectioneers van de Bibliotheek *op school* po daarover hebben en in hoeverre ze die opvattingen ook inzetten bij het samenstellen van de collectie voor een specifieke school in de praktijk. De collectioneers werd daarom gevraagd om bij een aantal vooraf geselecteerde boeken in te schatten bij welke dimensie van *Open Boek* het boek volgens hen aansloot en waarom ze het wel of juist niet geschikt vonden om op te nemen in een schoolcollectie.

De hoofdvraag van het onderzoek was: 'In hoeverre en op welke manier speelt de rijkheid van boeken een rol in besluitvorming rond de collecties van de Bibliotheek *op school* po?'

De deelvragen daarbij waren:

- Welke opvattingen en kennis over rijke teksten hebben collectioneers?
- Hoe zetten collectioneers hun opvattingen en kennis in bij het samenstellen van een schoolcollectie?
- Voor welke onderwijsactiviteiten vinden collectioneers boeken uit verschillende dimensies van *Open Boek* geschikt?

5.1 Conclusies

5.1.1 Opvattingen en kennis over rijke teksten

Vrijwel alle respondenten kennen één of twee indelingen van kinderboeken. De indeling in dimensies van *Open Boek* is het meest bekend onder de collectioneers van de Bibliotheek *op school* po. Wanneer gevraagd wordt naar kenmerken van rijke teksten, noemen de collectioneers voornamelijk talige kenmerken en daarna narratologische kenmerken. Dit is opvallend, omdat de geïnterviewde experts vaker narratologische kenmerken noemen en op de tweede plek talige kenmerken. Collectioneers associëren rijke teksten dus meer met rijke taal, terwijl de experts rijke teksten meer met literaire eigenschappen associëren.

Vrijwel alle respondenten vinden leesplezier een van de drie belangrijkste kenmerken van een schoolcollectie, terwijl slechts iets meer dan de helft van de respondenten de aanwezigheid van rijke teksten als een van de drie belangrijkste kenmerken benoemt. De geïnterviewde experts onderstrepen allemaal het belang van de aanwezigheid van rijke teksten in een schoolcollectie.

Bij de indeling in dimensies van achttien vooraf geselecteerde boeken, valt op dat collectioneers boeken eerder 'te laag' dan 'te hoog' inschatten. Boeken die door de experts als explorerend worden beschouwd, worden door ongeveer een kwart van de respondenten tot de recreatieve dimensie gerekend. Ook boeken die door de experts als reflectief worden beschouwd, worden door collectioneers soms als explorerend gezien, al is het in mindere mate. Over boeken in de recreatieve

dimensie is de meeste overeenstemming - in minder dan 10% van de gevallen worden deze boeken als explorerend gezien.

5.1.2 Het samenstellen van schoolcollecties in de praktijk

Ongeveer driekwart van de respondenten houdt bij het samenstellen van de collectie voor een specifieke school rekening met de dimensies van *Open Boek*. Daarbij verschilt het of respondenten de collectie evenwichtig verdelen over de dimensies, ze vooral explorerende en reflectieve boeken kiezen, of ze de verdeling laten hangen van het leesniveau van de leerlingen. De geïnterviewde experts hebben hierover ook geen consensus: sommige vinden dat er vrijwel alleen explorerende en reflectieve boeken in een collectie aanwezig moeten zijn, terwijl andere vinden dat dit afhankelijk moet zijn van de school, of dat alledrie de dimensies evenveel aanwezig moeten zijn.

Collectioneers die vinden dat lezen vooral gericht moet zijn op het vergroten van leesplezier (de leespleziergroep) lijken andere keuzes te maken bij het collectioneren dan collectioneers die vinden dat lezen de taalvaardigheid moet vergroten (de taalvaardigheidsgroep). Zo kiest de taalvaardigheidsgroep vaker voor een collectie met vooral explorerende en reflectieve boeken. Ook bij het selecteren van specifieke boeken voor in schoolcollecties zijn kleine verschillen waarneembaar tussen de leespleziergroep en de taalvaardigheidsgroep. Zo zou 92% van de taalvaardigheidsgroep *Manie Schaafjys* opnemen in de collectie, tegenover 72% van de leespleziergroep. Bij *Lampje* is dit juist andersom: daar geeft 85% van de taalvaardigheidsgroep aan dat ze dit boek op zouden nemen in de collectie, tegenover 95% van de leespleziergroep. De taalvaardigheidsgroep is minder geneigd om de in dit onderzoek genoemde recreatieve boeken op te nemen in de collectie dan de leespleziergroep.

Bij het maken van keuzes voor in de collectie is de meeste overeenstemming over boeken in de explorerende dimensie: vrijwel iedereen zou deze boeken opnemen in de collectie.

Bij de vraag waarom boeken in een bepaalde dimensie geschikt zijn voor in een schoolcollectie, krijgen recreatieve en explorerende boeken door de respondenten vrijwel dezelfde kenmerken toegedicht, namelijk dat ze toegankelijk en laagdrempelig zijn, voor leesplezier zorgen en herkenbaar, aansprekend en grappig zijn. Het grootste verschil is dat van explorerende boeken veel vaker dan van recreatieve boeken wordt gezegd dat ze rijke taal bevatten.

5.1.3 Geschiktheid van boeken voor onderwijsactiviteiten

Boeken in de recreatieve dimensie zijn volgens de respondenten vooral geschikt om door leerlingen zelf gelezen te worden. Boeken in de explorerende dimensie zijn volgens hen vooral geschikt om zelf te lezen en voor te lezen. Dit is opvallend, omdat de geïnterviewde experts vinden dat leerkrachten vooral reflectieve boeken moeten voorlezen. De boeken in de explorerende dimensie zijn volgens de experts vooral geschikt om door leerlingen zelf gelezen te worden en niet om voorgelezen te worden.

Boeken in de reflectieve dimensie zijn volgens de respondenten het breedst inzetbaar: zowel om zelf te lezen als om voor te lezen en daarnaast om in te zetten bij thematisch onderwijs en leesonderwijs.

5.1.4 De rol die de rijkheid van boeken speelt bij besluitvorming rondom collecties van de Bibliotheek op school po

Het antwoord op de hoofdvraag (In hoeverre en op welke manier speelt de rijkheid van boeken een rol in besluitvorming rond de collecties van de Bibliotheek op school po?) is dat er veel kennis over rijke teksten is bij collectioneers en dat een kleine meerderheid van de collectioneers het ook belangrijk vindt om hier rekening mee te houden bij het samenstellen van een schoolcollectie.

Alle collectioneers tonen aan kennis te hebben van wat rijke teksten zijn en zijn goed in staat om een inschatting te maken van de rijkheid van teksten op basis van de dimensies van *Open Boek*. Bij rijke teksten denken collectioneers wat sneller aan de talige eigenschappen van teksten dan aan verhaalkenmerken en literaire kenmerken, terwijl experts juist veel nadruk leggen op literaire kenmerken. Het bevatten van rijke taal is bij collectioneers de meest genoemde reden om boeken uit de reflectieve dimensie op te nemen in schoolcollecties. De narratologische kenmerken van rijke boeken worden veel minder vaak genoemd als reden om een boek op te nemen in de collectie. Het opnemen van rijke boeken in de schoolcollectie is dus vooral gestoeld op het idee dat deze de taalvaardigheid en woordenschat van leerlingen vergroten.

Hoewel explorerende en reflectieve boeken (rijkere teksten) door een groot deel van de respondenten belangrijk wordt gevonden, zien we tegelijkertijd dat zij ook een belangrijke rol weggelegd zien voor recreatieve boeken (armere teksten) in het onderwijs. Leesplezier, geschiktheid voor vrij lezen en inspraak door de leerlingen worden gemiddeld genomen wat belangrijker gevonden bij het samenstellen van de collectie dan het stimuleren van taalvaardigheid, geschiktheid voor het leesonderwijs en inspraak van leerkrachten. Dit duidt op een voorkeur van de collectioneers voor toegankelijkheid van de collectie, ten opzichte van rijkheid van de collectie.

Gemiddeld genomen nemen collectioneers, anders dan de experts graag zouden zien, relatief veel recreatieve boeken op in de collectie (ruim 30%). Recreatieve boeken komen vrij veel voor als je bedenkt dat ze volgens de collectioneers weinig rijke taal bevatten en verder dezelfde positieve eigenschappen toegedicht krijgen als exploratieve boeken (toegankelijk, populair, grappig). Reflectieve boeken komen dan weer relatief weinig voor in de collecties als je bedenkt dat collectioneers tegelijkertijd aangeven dat deze boeken ten opzichte van de boeken uit de andere dimensies voor een breed aantal activiteiten geschikt zijn (zoals vrij lezen, voorlezen en inzetten bij thematisch onderwijs).

5.2 Aanbevelingen

Naar aanleiding van de conclusies zijn meerdere aanbevelingen te doen. De belangrijkste aanbeveling is het doorvoeren van een aantal aanpassingen in de twee handboeken die veel collectioneers gebruiken als handvat bij het samenstellen van een schoolcollectie: het *Handboek de Bibliotheek op school po* en het *Handboek inrichting, collectie en beheer*. In de handboeken kan duidelijkere informatie opgenomen worden over het belang van rijke teksten in schoolcollecties en de verschillende manieren waarop deze ingezet kunnen worden, onder andere voor vrij lezen, om voor te lezen en om in te zetten bij thematisch onderwijs. Dit kan ervoor zorgen dat de bewustwording bij collectioneers hierover groeit. Daardoor kan het aantal rijke boeken dat beschikbaar is in schoolcollecties omhoog gaan en komen zowel leerlingen als leerkrachten meer in aanraking met rijke teksten.

In het *Handboek de Bibliotheek op school po* en het *Handboek inrichting, collectie en beheer* zijn op dit moment geen duidelijke richtlijnen opgenomen over de samenstelling van een collectie als het gaat om het gebruik van rijke boeken of de verdeling over dimensies van *Open Boek*. De uitkomsten van dit onderzoek geven aanleiding om dit te heroverwegen: als in het handboek duidelijkere richtlijnen zijn opgenomen voor de samenstelling van collecties, gebaseerd op de theorie over het belang van rijke teksten, geeft dit collectioneurs handvatten om keuzes te maken die beter aansluiten bij de inzichten vanuit de theorie.

Een van de richtlijnen die opgenomen kan worden in de beide handboeken is dat een collectie hoofdzakelijk explorerende en reflectieve boeken zou moeten bevatten. Dit kan onder andere verantwoord worden aan de hand van de eigenschappen die boeken in een bepaalde dimensie krijgen toegedicht: explorerende boeken hebben volgens de collectioneurs dezelfde positieve eigenschappen als recreatieve boeken (ze zijn toegankelijk, herkenbaar, laagdrempelig en grappig), en bevatten daarnaast, in tegenstelling tot recreatieve boeken, ook veel rijke taal. Dat maakt explorerende boeken op basis van de inzichten uit de theorie over taalontwikkeling geschikter voor in een schoolcollectie dan recreatieve boeken. Aangezien reflectieve boeken volgens de collectioneurs het breedst inzetbaar zijn in het onderwijs, zouden deze boeken een groter aandeel mogen innemen in schoolcollecties.

Bij het opstellen van deze nieuwe richtlijnen is het van belang dat er aandacht blijft voor de toegankelijkheid van de collectie voor leerlingen die nog geen enthousiaste lezers zijn. Dit kan op twee manieren. Ten eerste, door een klein percentage boeken op te nemen uit de recreatieve dimensie. Deze boeken worden idealiter alleen als opstapje gebruikt, waarna leerlingen snel gestimuleerd moeten worden om de overstap naar explorerende boeken te maken. Ten tweede, door voldoende explorerende boeken op te nemen in de collectie die ook nog de toegankelijke kenmerken van recreatieve boeken bevatten, zoals een open bladspiegel en *graphic novel*-achtige illustraties. Dit soort boeken zijn, evenals de meeste recreatieve boeken, zeer toegankelijk, en bevatten tegelijkertijd het rijke taalgebruik en de meer literaire kenmerken van explorerende boeken. Een voorbeeld hiervan is een van de boeken die meegenomen is in dit onderzoek: *Bob Popcorn*.

Daarnaast mag in de genoemde handboeken meer aandacht komen voor de doelen die een schoolcollectie kan dienen, zoals het vergroten van de taalvaardigheid en de literaire competentie, waarbij leesplezier vooral een middel kan zijn en niet het einddoel. Uit het onderzoek blijkt immers dat collectioneurs die het belang van taalvaardigheid boven het belang van leesplezier plaatsen, over het algemeen collecties samenstellen waarin meer rijke boeken worden opgenomen. Ook is het belangrijk om nadruk te leggen op het principe dat rijke teksten niet alleen goed zijn voor de taalvaardigheid, maar dat het gebruik van literaire teksten ook een positieve invloed heeft op de algemene ontwikkeling van leerlingen. Uit onderzoek blijkt tenslotte dat het lezen van literaire verhalen een positief effect heeft op de 'algemene kennis, culturele geletterdheid, burgerschap en socialisatie' (Van Dijk & Klaver, 2022, p.28).

Ook is het van belang om in beide handboeken duidelijker te maken voor welke onderwijsactiviteiten verschillende boeken geschikt zijn. Volgens de experts zijn boeken in de explorerende dimensie

vooral geschikt om door leerlingen zelf te laten lezen en zouden leerkrachten vooral boeken uit de reflectieve dimensie moeten kiezen om uit voor te lezen en in te zetten bij thematisch of leesonderwijs. Uit het onderzoek blijkt dat een deel van de collectioneurs deze visie niet deelt. Veel collectioneurs vinden ook boeken uit de explorerende dimensie heel geschikt om voor te lezen in de klas. Wanneer in de handboeken meer aandacht is voor het inzetten van boeken uit een bepaalde dimensie bij verschillende onderwijsactiviteiten, kunnen collectioneurs deze inzichten meenemen in hun overleg met leesconsulenten en leerkrachten.

Tot slot is het aan te bevelen om bij het verschijnen van nieuwe versies van de handboeken, nascholingen te organiseren voor collectioneurs van de Bibliotheek *op school* po en leesconsulenten van aangesloten basisscholen, bijvoorbeeld in de vorm van webinars. Deze nascholingen kunnen door Stichting Lezen in samenwerking met de Provinciale Ondersteuningsinstellingen georganiseerd worden. Hierbij zou vooral aandacht moeten zijn voor de aanpassingen die in de handboeken zijn gemaakt en de redenen die daarvoor zijn. Dit vergroot de kans dat de geüpdatete handboeken daadwerkelijk in de beroepspraktijk in gebruik genomen worden en dat er aanpassingen gedaan worden in bestaande schoolcollecties.

6 Bronnenlijst

- De Jong, L., & Van Lenteren, P. (4 oktober 2024). Is de kinderliteratuur aan het versimpelen? En zo ja, is dat erg? *De Volkskrant*. Opgehaald van <https://www.volkskrant.nl/boeken/is-de-kinderliteratuur-aan-het-versimpelen-en-zo-ja-is-dat-erg~ba8bd3e1/>.
- Droogers, B. (2023). *Handboek de Bibliotheek op school po*. Opgehaald op 15 januari 2025 van De Bibliotheek op school: https://pro.debibliotheekopschool.nl/dam/netwerk%20en%20beleid/20230516_handboek-de-bibliotheek-op-school-po.pdf.
- Droogers, B. (2024). *Welke boeken?* Blog op besloten intranet 'biebtobieb'.
- Lezen in het po (z.d.) *Indeling kinderboeken*. Opgehaald van Lezen in het po: <https://www.lezeninhetpo.nl/tools-en-lessuggesties/indeling-kinderboeken/#voorleesboeken>.
- Nielen, T.M.J. & Bus, A.G. (2016). *Onwillige lezers. Onderzoek naar redenen en oplossingen*. Delft: Eburon.
- Peijen, J. en Droogers, B. (2021). *Handboek inrichting schoolbibliotheken 0-12 jaar*. Opgehaald op 15 januari 2025 van De Bibliotheek op school: https://pro.debibliotheekopschool.nl/dam/collectie/20210311_handboek-inrichting-schoolbibliotheken-0-12-jaar.pdf.
- SLO (september 2024). *Definitieve concept-kerndoelen Nederlands*. Amersfoort.
- Stichting Lezen (z.d.). *Wat we doen*. Opgehaald op 8 januari 2025 van Stichting Lezen: <https://www.lezen.nl/over-stichting-lezen/wat-we-doen/>.
- Stichting Lezen (30 januari 2025). *De Bibliotheek op school steeds meer in zwang*. Opgehaald op 12 maart 2025, van Stichting Lezen: <https://www.lezen.nl/onderzoek/de-bibliotheek-op-school-steeds-meer-in-zwang/>.
- Van Dijk, Y., & Klaver, M.-J. (2022). 'Maak je eigen badeend': fictieonderwijs in Nederland.' In: Y. Van Dijk, M.-J. Klaver, E. Stronks, & M. Hamel, *Omdat lezen loont. Op naar effectief leesonderwijs in Nederland* (pp. 24-37). Amsterdam: Uitgeverij Pica.
- Van Koeven, E., & Smits, A. (2020). *Rijke taal*. Amsterdam: Boom.
- Van Koeven, E., & Smits, A. (2024a, maart). 'Rijke teksten bestaan niet.' In: *JSW*, p. 26-27.
- Walta, J. (2022). *Open Boek. Handboek leesbevordering door Jos Walta*. Eindhoven: Boekenberg Uitgeverij.
- NBD Biblion (z.d.). *Over NBD Biblion*. Opgehaald op 17 maart 2025, van NBD Biblion: <https://www.nbdbiblion.nl/over-nbd-biblion>.

7 Bijlagen

Bijlage 1: blog *Welke boeken op biebtobieb.nl*

Welke boeken?

De discussie is niet nieuw, maar in de afgelopen Kinderboekenweek [laaide zij weer flink op](#): welke boeken horen er in een school thuis, en vooral ook: welke niet? De vlam in de pan was dit keer [een artikel in de Volkskrant](#) (voor abonnees) van Laura de Jong en Pjotr van Lenteren. Daarin werd door diverse deskundigen benadrukt hoe belangrijk het is om op school te focussen op kwalitatief goede boeken met bijvoorbeeld rijke taal en een gelaagde vertelling. In dit blog komen de twee standpunten aan bod die in de regel tegenover elkaar staan, en bied ik een middenweg aan. Een middenweg die een inspanning vraagt van de school en de Bibliotheek.

Kwaliteit voorop

Uit het artikel in de *Volkskrant* lijkt vooral één standpunt naar voren te komen: we moeten af van de oppervlakkige boeken in schoolcollecties. Hiermee worden boeken bedoeld waarin bijvoorbeeld het verhaal chronologisch verteld wordt, de personages zich minimaal ontwikkelen, en vooral een herkenbare context wordt geboden. Jeroen Dera, universitair hoofddocent Nederlands aan de Radboud Universiteit, bevestigt deze zienswijze vanuit onderzoek. En de manier waarop Anne Steenhoff, leerkracht en auteur van het pamflet *Een lui letterland*, deze boeken met een vuilniszak ophaalt in de klas spreekt tot de verbeelding en roept heftige reacties op. Weliswaar is er in het artikel ook aandacht voor het succes van de boeken van influencers zoals de Zoete Zusjes en Rutger en Thomas, maar minder voor het belang van deze boeken. Het zal ook niet verbazen dat tussen de tien beste jeugdboeken volgens Pjotr van Lenteren geen boeken van influencers staan, of boeken als *Leven van een loser*, *Dogman* of *De boomhut*.

Het standpunt in het *Volkskrant*-artikel is behoorlijk overtuigend: natuurlijk willen we dat kinderen boeken lezen die bijdragen aan hun taal- en kennisontwikkeling. En het is heel goed te begrijpen dat dit veel minder het geval is bij boeken waarin eenvoudiger taal wordt gebruikt, waarin de vertelling minder gelaagd is, en die vooral de belevingswereld van de lezer weerspiegelen.

Er is ook voldoende aanbod aan kwalitatief goede kinderboeken in Nederland, daar hoeven we het niet voor te laten. Leerkrachten die kiezen voor kwaliteit, zoals bijvoorbeeld Anne Steenhoff maar ook Heleen Buhrs en collega's van de Alan Turingschool, zien de positieve gevolgen in hun groep: na een eventuele 'ontwenningsperiode' gaan de leerlingen deze boeken meer en meer waarderen, en ze dus ook meer en meer lezen. De ideale positieve leesspiraal, dus.

Leesvoer nodig

Het andere standpunt in de discussie wordt onder andere vertegenwoordigd door Sander Meij, auteur van de boeken over Rutger en Thomas. Hij stelt dat ook minder literaire kinderboeken op school horen. Deze zienswijze is vooral gebaseerd op het argument dat leesmotivatie begint bij leesplezier. Als je ergens plezier aan beleeft, zul je gemotiveerd raken om het vaker te doen. En, heel belangrijk vanuit dit standpunt, deze boeken worden

aanzienlijk meer gelezen dan de meer literaire boeken. Dat heeft waarschijnlijk ook te maken met het feit dat deze boeken bijna altijd in een serie verschijnen, met een grotere bekendheid van de auteurs, en met een grotere beschikbaarheid (in speelgoedwinkels bijvoorbeeld). Op basis van deze gedachtegang, en het doel om kinderen zoveel mogelijk leeskilometers te laten maken, is het logisch om kinderen leesvoer te bieden met makkelijk toegankelijke boeken die direct aansluiten op hun interesses.

Dit standpunt heeft ook invloed gehad op de collecties van de Bibliotheek *op school*. De aanpak is primair gericht op leesbevordering: werken aan de voorwaarden die het kind in staat stellen om het juiste boek te vinden. Toegankelijke boeken opnemen in de schoolcollectie is voor bibliotheken en scholen één van die voorwaarden, en bijna elke leesmediaconsulent kent wel de voorbeelden van kinderen die aan het lezen zijn geslagen dankzij een boek uit deze categorie, en de voldoening die daarbij hoort. Met deze discussie komen de schoolcollecties van de Bibliotheek op school dus ook meer onder het vergrootglas te liggen.

Leescultuur

Tussen de regels door lees je in het *Volkskrant*-artikel en de reacties daarop al enige nuancering van de twee standpunten. Er worden hier en daar handreikingen gedaan, excuses aangeboden. En natuurlijk ligt het genuanceerder dan de tegenstelling die ik hierboven beschrijf. Maar genuanceerder betekent vaak ook ingewikkelder en uitdagender.. Zo ook in dit geval.

De inhoud van een schoolcollectie zou volgens mij vooral moeten afhangen van de vraag: in hoeverre is deze school in staat om de kinderen plezier (en misschien: voldoening*) te laten beleven aan het lezen van lekker-lezen-plus-boeken en boeken om in te (ver)dwalen (zie kader)? Hoe beter de school hiertoe in staat is, des te minder zijn de lekker-lees-boeken in de school nodig om kinderen aan het lezen te krijgen. Deze kunnen dan vooral dienen om mee naar huis te nemen, om een keer puur ter ontspanning te lezen (wie doet dat niet op z'n tijd?), en om de overgebleven niet-lezers en nog-niet-lezers aan het lezen te krijgen. Vanuit dit perspectief zou de inhoud van de schoolbibliotheek dus moeten verschillen per school. Niet zozeer op basis van de schoolpopulatie of de wensen van de leerkrachten, maar op basis van de staat van de leescultuur op de school.

* Leesvoldoening is een term die kan verwijzen naar voldoening omdat je iets geleerd hebt door te lezen (bijvoorbeeld gebruikt door Marieke Baselmans in JSW 5-2023) of omdat het lezen heeft gezorgd voor persoonlijke ontwikkeling (gebruikt door Yra van Dijk in de keynote van het Landelijk Netwerk Taal op 3-10-2024).

Indeling jeugdboeken

Jeugdboeken worden in het kader van deze discussie grofweg vooral in twee groepen ingedeeld: goede boeken en makkelijke boeken. Het kan helpend zijn om hier meer nuance in aan te brengen. Op lezeninhetpo.nl wordt een bruikbare indeling aangereikt, die gebaseerd is op *Open Boek* (Jos Walta) en *Rijke taal* (Erna van Koeven en Anneke Smits):

- Gemaksboeken: geen rijke taal, veel illustraties, geen duidelijke auteur/illustrator/vertaler.

- Lekker-lezen-boeken (recreatieve boeken): laagdrempelig, onderdeel van een serie, chronologische vertelling, veel actie, dichtbij dagelijks leven.
- Lekker-lezen-plus-boeken (explorerende boeken): toegankelijk, goed geschreven, gerenommeerde auteur, gelaagde vertelling, round character.
- Boeken om in te (ver)dwalen (reflectieve boeken): literair, origineel, opvallend door perspectief of stijl, rijk taalgebruik, prikkelt de verbeelding.

Over gemaksboeken is iedereen het wel eens: die horen niet in de school. De discussie spitst zich toe op de lekker-lezen-boeken, met als bekendste voorbeelden de hierboven genoemde graphic novels en boeken van influencers.

Meer lezen: [Indeling kinderboeken - Lezen in het primair onderwijs](#)

Rol voor de Bibliotheek

Op veel scholen zul je een dergelijke leescultuur nog niet aantreffen, maar er kan wel aan gewerkt worden, samen met de Bibliotheek. In de eerste plaats is een gezamenlijke visie nodig op leesonderwijs in relatie tot taalontwikkeling, kennisopbouw en het vergroten van de woordenschat. Om te begrijpen wat je leest heb je kennis en woordenschat nodig. Die zijn al snel toereikend om lekker-lezen-boeken te begrijpen, maar moeten zich verder ontwikkelen om de lekker-lezen-plus-boeken en de boeken om in te (ver)dwalen te kunnen begrijpen. Wil je dat kinderen zich op deze manier ontwikkelen, dan heb je als school een gezamenlijke visie nodig, en daarop gebaseerd taal/leesbeleid. Het gaat namelijk niet vanzelf. De leesmediaconsulent kan een adviserende rol spelen bij de visieontwikkeling, of in ieder geval inhoudelijke input leveren over het belang van leesmotivatie en leesbevordering.

Of deze visie en het daarop gebaseerde beleid vervolgens leiden tot het met plezier en voldoening lezen van kwalitatief goede kinderboeken en jeugdliteratuur is in hoge mate afhankelijk van de expertise van de leerkrachten. Zij zullen moeten worden toegerust om het leesonderwijs te koppelen aan taalontwikkeling, kennisopbouw en het vergroten van de woordenschat. Deze mate van vakintegratie vergt kennis van zaken, veel oefening en een goede samenwerking binnen en buiten de school. In ieder geval zullen de leerkrachten zelf ook goede kinderboeken en jeugdliteratuur moeten lezen, om zo de titelkennis op te bouwen waarmee ze kinderen leesadvies kunnen geven, en waarmee ze de juiste boeken kunnen kiezen om voor te lezen en te gebruiken binnen geïntegreerd leesonderwijs.

Hieraan kan de leesmediaconsulent een grote bijdrage leveren. Bijvoorbeeld op het gebied van kennis van jeugdliteratuur en literaire competenties. Zij kan regelmatig boekpromoties doen in team- of bouwvergaderingen, of een terugkerende leesclub organiseren met geïnteresseerde leerkrachten. Daarnaast kan de leesmediaconsulent door middel van workshops met de leerkrachten werken aan bepaalde vaardigheden, zoals het begeleiden van een boekenkring, het geven van een boekpromotie of het voeren van literaire gesprekken. En misschien wel het belangrijkste: de leesmediaconsulent kan de bewustwording stimuleren bij leerkrachten van het belang van lezen, en van hun rol als leesbevorderaar.

De Bibliotheek *op school* Plus

Dit kan zoals gezegd best een grote uitdaging zijn voor een school, en ook voor de Bibliotheek. Waar haal je de benodigde expertise vandaan, bijvoorbeeld? En hoe geef je dit vorm binnen een bestaande schoolorganisatie, met alle lopende afspraken en routines? Dit schooljaar is een project gestart dat hierbij houvast kan bieden: de Bibliotheek *op school* Plus. In dit pilotjaar zijn zes bibliotheken met zeven de Bibliotheek op school-scholen aan het werk gegaan, met als gemeenschappelijk doel de transitie van traditioneel (gesegmenteerd) naar effectief (geïntegreerd) leesonderwijs. Deze transitie wordt begeleid door een ervaren en deskundige onderwijsadviseur, en de school wordt hierbij ondersteund door de leesmediaconsulent van de Bibliotheek.

In het komend schooljaar 2025-2026 kunnen 46 scholen starten in dit project. Deze scholen moeten al minimaal een jaar met de Bibliotheek samenwerken volgens de bouwstenenaanpak van de Bibliotheek *op school*, en ze moeten een achterstandscore hebben. De bibliotheken zijn belangrijke spelers in dit project, bij de werving van scholen, de selectieprocedure, en natuurlijk in de uitvoering van de hiervoor ontwikkelde aanpak. Deze aanpak is gebaseerd op het gedachtegoed van het boek *Rijke taal* van Anneke Smits en Erna van Koeven, die nauw betrokken zijn bij de ontwikkeling.

Bijlage 2: vragenlijst

Algemene aspecten van collectievorming

1. In welke functie ben je verantwoordelijk voor de collectievorming op één of meerdere scholen? (open veld)
2. Op welk niveau ben je betrokken bij de collectievorming op één of meerdere scholen? (één antwoord mogelijk)
  - op uitvoerend niveau
  - op beleidsniveau
  - zowel op uitvoerend als op beleidsniveau
3. Hoeveel jaar ervaring heb je met de collectievorming op één of meerdere scholen? (één antwoord mogelijk)
  - 0 tot 2 jaar
  - 2 tot 5 jaar
  - meer dan 5 jaar
4. Voor hoeveel PO-scholen ben je verantwoordelijk voor de collectievorming? (open veld)
5. Hoe bekijk je boeken die je overweegt voor de collectie? (één antwoord mogelijk)
  - Ik selecteer zelf geen boeken voor de collectie.
  - Ik bekijk de boeken meestal alleen fysiek.
  - Ik bekijk meestal zowel fysieke boeken als digitale informatie.
  - Ik bekijk meestal alleen digitale informatie over de boeken.
6. Welke richtlijnen/bronnen gebruik je voor de collectievorming van schoolbibliotheken? (meerdere antwoorden mogelijk)
  - Handboek inrichting, collectie en beheer (uit de Toolkit van de Bibliotheek *op school*).
  - *Open Boek* (Jos Walta)
  - Aanschafinformatie NBD Biblion
  - Collectieplan van de (lokale) bibliotheek
  - Anders, namelijk: (open veld)

Kennis over rijke teksten

1. In hoeverre ben je bekend met de volgende kaders voor het indelen van boeken? (1= niet mee bekend, 2 = een beetje mee bekend, 3 = goed mee bekend)
  - de categorisering die gebruikt wordt in *Open boek*: boeken met een recreatieve, explorerende en reflectieve dimensie.
  - de categorisering die gebruikt wordt op lezeninhetpo.nl: gemakboeken, lekker-lezen-boeken, lekker-lezen-plus-boeken en boeken om in te (ver)dwalen.
2. Wat versta je onder een rijke tekst? Noem enkele kenmerken die teksten volgens jou moeten hebben om als 'rijk' te worden gezien? (open veld)

Uitleg *Open boek*

In het volgende deel van de vragenlijst worden onder andere vragen gesteld over de categorisering van *Open boek*. Mocht je niet bekend zijn met de indeling van *Open boek*, lees onderstaande informatie dan goed door:

Boeken met een recreatieve dimensie: Met dit soort boeken kunnen kinderen genieten van het lezen op een passieve manier. Het boek vermaakt hen. Hier vallen vooral serieboeken en avonturenverhalen onder. De boeken geven weinig ruimte aan de verbeelding van de lezer, alles wordt uitgelegd, er zijn geen onverwachte gebeurtenissen. De boeken hebben vaak een clichématige kافت, een chronologische verhaalopbouw en eenvoudig taalgebruik. Een bekend voorbeeld is *Het leven van een loser*. Deze boeken worden vaak bekroond door de Kinderjury.

Boeken met een explorerende dimensie: Dit zijn populaire boeken van favoriete schrijvers. De lezer krijgt ruimte om zelf situaties in te vullen en te interpreteren. Het zijn overwegend realistische verhalen, met soms een verbinding naar een andere, magische wereld. De lezer kan opgaan in de wereld van het verhaal. Deze boeken hebben meestal een chronologische verhaalopbouw, eigentijds taalgebruik en realistische tekeningen. Een bekend voorbeeld is *Mees Kees*. De boeken worden vaak genomineerd voor de Kinderjuryprijs.

Boeken met een reflectieve dimensie: Deze boeken laten de lezer denken over de grenzen van het bestaan, bieden ruimte voor de eigen verbeelding en vragen doorzettingsvermogen. De boeken bevatten zonderlinge personages en uitzonderlijke situaties. De lezer moet soms moeite doen om de auteur te volgen. De boeken hebben een esthetisch verantwoorde vormgeving en bevatten vaak veel fantasie. Het taalgebruik is literair en de verhaalstructuur is complex. Een bekend voorbeeld is *De jongen die van de wereld hield*. De boeken worden vaak genomineerd of bekroond met een Zilveren of Gouden Griffel of met de Woutertje Pieterse Prijs.

Opvattingen – dit deel van de vragenlijst gaat over de opvattingen die jij hebt over collectievorming. Wat vind je belangrijk en wat vind je minder belangrijk?

Hieronder volgen een aantal uitspraken over lezen en collectievorming. Verplaats de schuif in de richting van de uitspraak die jij belangrijker vindt.

---

3. Ik vind het vooral belangrijk dat kinderen met plezier lezen.	of	Ik vind het vooral belangrijk dat kinderen door te lezen hun taalvaardigheid vergroten.
4. Een schoolcollectie moet vooral geschikt zijn voor vrij lezen.	of	Een schoolcollectie moet vooral geschikt zijn voor gebruik in het (lees)onderwijs.
5. Leerlingen moeten inspraak hebben in de samenstelling van de collectie.	of	Leerkrachten moeten inspraak hebben in de samenstelling van de collectie.

---

6. Welke kenmerken van scholen/leerlingen zijn volgens jou van belang om mee te nemen bij het samenstellen van een schoolcollectie? (meerdere antwoorden mogelijk)
- sociaal-economische status van de leerlingpopulatie
  - niveau van technisch lezen van de leerlingen
  - niveau van leesbegrip van de leerlingen
  - uitstroomniveau van de leerlingen
  - aantal meertalige leerlingen
  - opleidingsniveau van de ouders
  - mate waarin de school jeugdliteratuur inzet bij thematisch onderwijs
  - anders, namelijk...
  - geen van bovenstaande
7. Aan welke aspecten moet een goede boekencollectie op school volgens jou voldoen? Kies de drie aspecten die voor jou het belangrijkste zijn. (max drie opties aanvinken)
- De collectie moet het leesplezier van leerlingen aanwakkeren.
  - De collectie moet rekening houden met het leesniveau (technisch lezen/leesbegrip) van leerlingen.
  - De collectie moet veel rijke teksten bevatten.
  - De boeken in de collectie moeten geschikt zijn om te gebruiken in thematisch onderwijs.
  - De boeken in de collectie moeten geschikt zijn om te gebruiken in het leesonderwijs.
  - De collectie moet evenwichtig verdeeld zijn over de categorieën van *Open boek*.
  - De collectie moet vooral boeken met een explorerende en reflectieve dimensie bevatten.

Collectievorming – dit deel van de vragenlijst gaat over de keuzes die jij maakt bij het samenstellen van een collectie voor een school.

Vanaf dit punt in de vragenlijst vragen we je om één po-school waar jij mee samenwerkt te kiezen.

Beantwoord de vragen met in je achterhoofd hoe je met deze specifieke school samenwerkt.

8. Heeft deze school een achterstandsscore? (één antwoord mogelijk)
- Ja
  - Nee
  - Weet ik niet
9. In welke vorm wordt de collectie aangeboden op de school? (één antwoord mogelijk)
- overwegend als vaste collectie
  - overwegend als vaste collectie, aangevuld met wisselende collecties
  - overwegend als wisselende collectie
10. Wordt bij de collectievorming waar jij bij betrokken bent gebruikgemaakt van de 'Standing Order' van NBD Biblion? (één antwoord mogelijk)
- Nee
  - Ja, we maken gebruik van de Standing Order voor laag-gemiddeld leesniveau.
  - Ja, we maken gebruik van de Standing Order voor gemiddeld-hoog leesniveau.
  - Ja, we maken gebruik van beide Standing Orders.
11. Ja → Vervolgvraag 1: op basis waarvan wordt beslist welke Standing Order(s) er gebruikt wordt/worden? (open veld)
12. Vervolgvraag 2: Wordt/worden de Standing Order(s) naar eigen inzicht aangevuld met andere titels? (één antwoord mogelijk)
- Nee, (bijna) nooit
  - Ja, soms
  - Ja, (bijna) altijd
13. In hoeverre houd je bij het samenstellen van de collectie voor deze school rekening met de categorisering van boeken die gebruikt wordt in *Open boek*: recreatieve dimensie, explorerende dimensie en reflectieve dimensie? (één antwoord mogelijk)
- Ik houd geen rekening met de categorisering van *Open boek*.
  - Ik houd rekening met de categorisering van *Open boek* en zorg dat er van alle dimensies ongeveer evenveel boeken aanwezig zijn in de collectie.
  - Ik houd rekening met de categorisering van *Open boek* en zorg dat er vooral boeken met een explorerende en reflectieve dimensie in de collectie zitten.
  - Ik houd rekening met de categorisering van *Open boek* en pas het aantal boeken met een bepaalde dimensie aan aan de hand van het leesniveau (technisch lezen/leesbegrip) van de leerlingen.
  - Anders, namelijk (open veld)
14. Optie 3, 4, 5 → vervolgvraag: hoe ziet de verdeling van de boeken over de drie verschillende dimensies er uit? Maak een inschatting van hoe groot elke dimensie procentueel gezien is.
15. Waarom houd je wel of juist geen rekening met de categorisering van boeken die gebruikt wordt in *Open boek*? (open veld)

16. In hoeverre overleg je met de leescoördinator(en) (indien aanwezig) en de leerkrachten van deze school over de boeken die zij in de collectie willen hebben? (één antwoord mogelijk)
- Ik overleg niet met de leescoördinator(en) of met de leerkrachten.
  - Ik overleg met de leescoördinator(en).
  - Ik overleg met de leerkrachten.
  - Ik overleg zowel met de leescoördinator(en) als met de leerkrachten.
17. Vervolg vraag → Over welke aspecten overleg je met de leescoördinator(en) en/of de leerkrachten?
- De thema's die in het onderwijs langs zullen komen
  - De leesvoorkeuren van leescoördinator(en)/leerkrachten
  - De leesvoorkeuren van leerlingen
  - Het leesniveau (technisch lezen/leesbegrip) van de leerlingen
  - Anders, namelijk...
18. Met welke kenmerken van deze school houd je rekening bij het samenstellen van de collectie? (meerdere antwoorden mogelijk)
- a. sociaal-economische status van de leerlingpopulatie
  - b. niveau van technisch lezen van de leerlingen
  - c. niveau van leesbegrip van de leerlingen
  - d. uitstroomniveau van de leerlingen
  - e. aantal meertalige leerlingen
  - f. opleidingsniveau van de ouders
  - g. mate waarin de school jeugdliteratuur inzet bij thematisch onderwijs
  - h. anders, namelijk...
  - i. geen van bovenstaande
19. Met welke aspecten houd je rekening bij het samenstellen van de collectie op deze school? Kies de drie aspecten waar je het meest rekening mee houdt. (max drie aanvinken)
- De collectie moet het leesplezier van leerlingen aanwakkeren.
  - De collectie moet rekening houden met het leesniveau (technisch lezen/leesbegrip) van leerlingen.
  - De collectie moet veel rijke teksten bevatten.
  - De boeken in de collectie moeten geschikt zijn om te gebruiken in thematisch onderwijs.
  - De boeken in de collectie moeten geschikt zijn om te gebruiken in het leesonderwijs.
  - De collectie moet evenwichtig verdeeld zijn over de dimensies van *Open boek*.
  - De collectie moet vooral boeken met een explorerende en reflectieve dimensie bevatten.

Over boeken

Je krijgt zes boeken te zien, waar je een aantal vragen over beantwoordt. Als je het boek niet kent, probeer dan op basis van de kaft en de korte beschrijving de vragen te beantwoorden. Neem bij het beantwoorden van deze vragen dezelfde school in gedachte als eerder.

20. Hoe goed ken je het boek op een schaal van 1 (= ik ken het boek helemaal niet) tot 5 (=ik ken het boek tot in detail)?
- 1 - Ik ken het boek helemaal niet.
  - 2 - Ik ken het boek wel, maar heb het niet gelezen.
  - 3 - Ik heb het boek (deels) gelezen, maar weet er weinig meer van.
  - 4 - Ik heb het boek (deels) gelezen en ken de inhoud oppervlakkig.
  - 5 - Ik heb het boek gelezen en ken de inhoud goed.
21. Vind je dit boek geschikt voor deze school?
- Nee
  - Ja
22. Waarom vind je dit boek wel of niet geschikt voor deze school? Welke aspecten maken het boek meer of minder geschikt? (open veld, verplichte vraag)
23. Is dit boek op dit moment opgenomen in de collectie van deze school? (één antwoord mogelijk)
- Nee
  - Ja
  - Weet ik niet
24. Voor welke onderwijsactiviteit vind je dit boek geschikt? (meerdere antwoorden mogelijk)
- voor vrij lezen in de klas
  - voor vrij lezen thuis
  - om uit voor te lezen in de klas
  - om in te zetten bij leesonderwijs
  - om in te zetten bij thematisch onderwijs
  - geen van de bovenstaande
25. In welke categorie van *Open boek* valt dit boek volgens jou?
- in de recreatieve dimensie
  - in de explorerende dimensie
  - in de reflectieve dimensie

Rik en Jesper maken er een zootje van - Rik Kleeven en Jesper Weijs

Rik en Jesper bouwen er graag op los in de achtertuin. Buurman Arie Zemelaar heeft een hekel aan herrie en kinderen. Dat komt slecht uit, want op de dag van De Ramp wordt het een ongekend zootje. Met stripillustraties in zwart-wit.

Manie Schaafijs - Zindzi Zevenbergen en Hedy Tjin

De jonge Francisco verlaat het eiland Madeira op zoek naar werk en geluk. Hij verstopt zich op een schip naar Zuid-Amerika en bereikt na vele tegenslagen uiteindelijk Suriname. Hier doet hij een ontdekking die zijn leven verandert. Met kleurenillustraties.

Superjuffie - Janneke Schotveld

Als er een dier in nood is, verandert juf Josje in Superjuffie. Haar leerlingen houden het geheim. Zou Superjuffie ook de dieren van de stadsdierentuin kunnen helpen?

Lampje - Annet Schaap

Lampje, de dochter van de vuurtorenwachter, steekt elke avond het licht in de vuurtoren aan. Als op een stormachtige avond de lucifers op zijn, strandt een schip op de kust. Lampje krijgt de schuld en wordt ondergebracht in het huis van de admiraal, waar een monster schijnt te wonen.

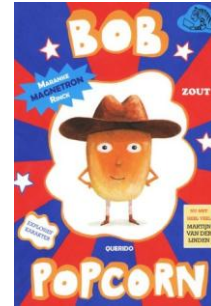
De zoete zusjes zijn de baas - Hanneke de Zoete

Grote mensen zeggen altijd nee, daarom organiseren de Zoete Zusjes een 'ja-dag', waarop kinderen voor één dag de baas zijn. Als dat allemaal maar goed gaat... Met kleurenillustraties.

Bob Popcorn - Marancke Rinck en Martijn van der Linden

Ellis eet graag popcorn uit de magnetron. Op een dag poft een van de maiskorrels niet tot popcorn. De korrel poft tot een boos mannetje. Hij heet Bob. Ellis wil niet dat iemand hem ziet. Maar het valt niet mee om Bob te verstoppen. Met veel grappige zwart-witte tekeningen.

Nu volgen nog 12 boeken, waarbij je enkel hoeft aan te geven in welke dimensie van *Open boek* het boek volgens jou valt.

Mot en de metaalvisser - Sanne Rooseboom

De week waarin Mot een duikboot vond, begon redelijk normaal. Saai zelfs. Dat was niet zo gek. Er moest heel wat gebeuren voordat ze haar grote vondst zou doen. Ze had nog niet eens een magneet. Mot heet eigenlijk Vlinder. Maar zo noemt alleen haar moeder haar nog. Die wil het liefst een opgeruimd, luchtig kind in een jurkje. Mot is zo niet. Mot houdt van zwarte kleren en van de oude, rommelige stad waarin ze opgroeit. Uit opstandigheid koopt ze van haar spaargeld een magneet om mee te vissen in het oude kanaal. Ze vindt een kleine, roestige duikboot. Die duikboot is het begin van een groots avontuur, waarbij Mot de punk-acrobaten van De Werf ontmoet, ze het tegen een machtige miljardair opneemt en ze haar moeder beter leert kennen.

Mus & kapitein Kwaadbaard en de 5 slangen - Kevin Hassing

Weesmeisje Mus woont in Zeeburgerdam. Als het havenplaatsje wordt overvallen door de gemene piratenbende De 5 Slangen, weet Mus te ontsnappen. Ze gaat op zoek naar kapitein Kwaadbaard, die ooit lid was van De 5 Slangen. Wil hij haar helpen om Zeeburgerdam te bevrijden?

De Gorgels - Jochem Myjer

Midden in de nacht wordt Melle wakker. Er zit een vreemd wezentje op de rand van zijn bed. Het lijkt wel een bolletje wol, met armpjes en beentjes en twee harige, puntige oren. Maar als Melle het licht aandoet, is het wezentje verdwenen. Als hij er op school over vertelt, lacht iedereen hem uit. Zelfs papa, die bioloog is, zegt dat het onzin is, dat

zulke wezentjes niet bestaan. Maar Melle weet zeker wat hij gezien heeft... Een fantasierijk en spannend avontuur over Gorgels, Brutelaars en een jongen met superogen.

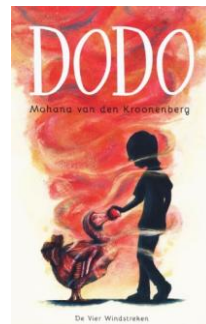
De waanzinnige boomhut van 13 verdiepingen - Andy Griffiths

Andy en Terry wonen in een enorme boomhut. Als hun uitgever boos belt waar hun nieuwe boek blijft, gaan ze hard aan het werk. Ze verzinnen de gekste dingen en er gaat van alles mis. Met stripachtige zwart-wittekeningen.

Dodo - Mohana van den Kroonenberg

Dorian gaat naar de brugklas, maar door zijn stotter gaat het voorstelrondje helemaal mis. In een museum, oog in oog met een dodo, denkt hij na over hoe hij zou willen dat zijn leven was.

Spekkie en Sproet. Paniek op het ijs - Vivian den Hollander

Spekkie en Sproet zijn met vader Daan en oom Nelson naar een schaatswedstrijd in Woppelevveen. In het hotel gebeuren de vreemdste dingen. Spekkie gaat op onderzoek uit, maar Sproet heeft het te druk met de ijspret.

De avonturen van Rutger, Thomas en Paco - Het Pretpark - Sander Meij

Rutger, Thomas en Paco zijn uitgenodigd voor de opening van een heel bijzonder pretpark: Pacoland! Als ze in de grootste achtbaan ter wereld gaan, komen ze voor een grote verrassing te staan.

Dolfje Weerwolfje - Paul van Loon

Dolfje wordt vandaag zeven jaar. Maar wat is dat? Er zit allemaal haar op zijn lichaam. Dolfje is een weerwolf!

Het bizarre BFF-gedoe van Lottie - Katie Kirby

Lottie (13) is een stelletje met Daniel en heeft het druk met alles. Amber vindt het belachelijk dat Lottie een vriendje heeft, dus zoekt ze ook een droomman. Ondertussen heeft Jess een dikke crush op een meisje van school. Met zwart-witillustraties.

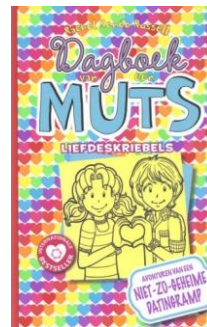
Bizar - Sjoerd Kuiper

Sallie Mo (13) mag drie maanden niet meer lezen van Dokter Bloem. Daarom gaat ze een dagboek bijhouden over haar verovering van Dylan, op wie ze verliefd is. Maar alles loopt in de vakantie zo uit de hand, dat ze het niet meer durft op te schrijven.

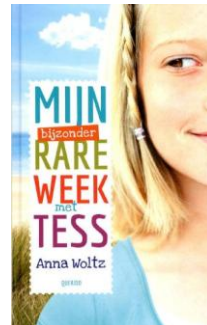
Dagboek van een muts. Liefdeskriebels - Rachel Renée Russell

Het is bijna zomervakantie. Nikki wil allerlei leuke dingen gaan doen met haar vriendinnen en haar vriendje Brandon. Maar dan komt er een nieuwe jongen op school die heel erg geïnteresseerd is in Nikki. Wat moet ze doen?

Mijn bijzonder rare week met Tess - Anna Woltz

Tijdens zijn vakantie op Texel ontmoet Samuel (10, ik-figuur) Tess. Zij heeft een spannend plan bedacht om haar onbekende vader te leren kennen. En Samuel moet haar helpen.

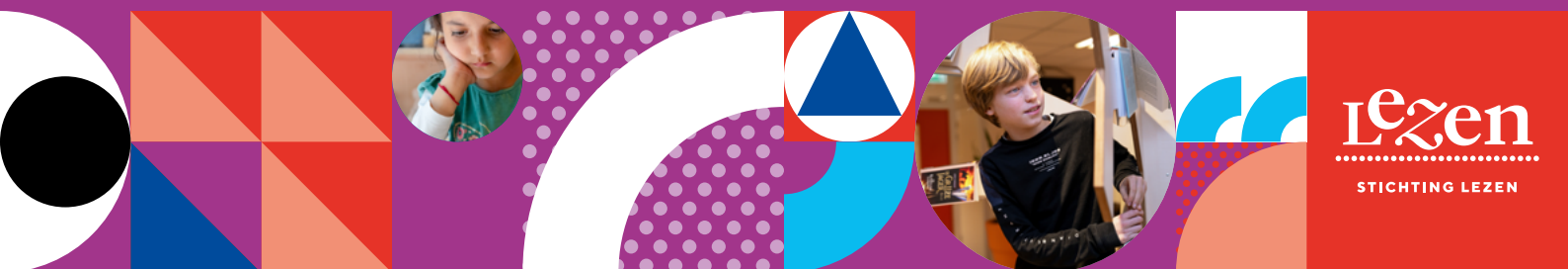
Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst! De uitkomsten van het onderzoek zullen o.a. gedeeld worden via de groep 'De bibliotheek op school - PO' op [biebtobieb](https://www.facebook.com/biebtobieb). Heb je vragen naar aanleiding van het onderzoek? Neem dan contact op met Rieke van Vliet, via rvanvliet@lezen.nl.

ONDERZOEKSPUBLICATIE

Rijke teksten in schoolcollecties

Welke keuzes maken collectioneurs van de Bibliotheek *op school* primair onderwijs?

Lezen
STICHTING LEZEN

Rieke Alderliesten-van Vliet